СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVII. Ч. 94. Джерзі Сіти, Н. Дж., вівторок, 25-го квітня 1939. No. 94. Jersey City, N. J., Tuesday, April 25, 1939. VOL. XLVII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

БОРОТЬБА ЗА СТАНОВИЩЕ АМЕРИКИ В ВІЙНІ

ВАШИНГТОН. — Сенатор Бора, ропубликанець, член сенатського комітету для заграничних справ, виступив з публичною заявою, що на його догад Гітлер ніколи не важиться на такий крок, який міг би довести до загальної війни.

Бора сказав далі: „Ми находимося в такому положенні, що ми чуємо, що мусимо щось зробити в справі законодавства про невтральність. Одначе, це, що ми зробимо, буде залежати переважно не від того, що буде написано в законі, але від того, що ми будемо вважати за відповідне зробити поза законом".

У своїй промові на бенкеті одної ірляндської організації сенатор Рейнолдс сказав, що в Америці ведеться англійська пропаганда за приступлення Злучених Держав до війни по стороні Англії й Франції. Він осуджував політику Німеччини і Італії супроти менших, але взивав американців не дивитися за англійськими інтересами.

О. Чарлз Коклин виступив на радіо знову зо закликом за ізоляційну політику Америки. У Бостоні виступив Волтон Ковл, юнітаріянський проповідник з Толіда, Огайо, з критикою о. Коклина, закидуючи йому взорування своєї пропаганди на Гітлері.

СЕКР. ПЕРКИНС ПРОБУЄ РОЗВЯЗАТИ ВУГІЛЬНЕ ПИТАННЯ.

ВАШИНГТОН. — Секретарка праці Перкинс приказала Джанові Стілменові, начальникові урядового бюра для переговорів, щоби він взявся посередничити в непорозумінні між власниками й робітниками копалень мягкого вугля в апалачійській окрузі.

КАМПАНІЯ ЗА ВИЧИЩЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ.

НЮ ЙОРК. — На річному бенкеті в День Джеферсона, улаштованім Краєвим Демократичним Клюбом у готелю Комодор, виступили прокуратори Джан Бенет та Джан Кегіл зо закликом до Демократичної Партії викинути з партії всіх людей, звязаних з урядовою корупцією.

КАНАДІЙСЬКІ НІМЦІ ПРОТИ ГІТЛЄРА.

МОНТРЕАЛЬ (Канада). — Заходами Німецько-Канадійської Ліги відбулося тут масове віче німців, на котрому звилося 5,000 осіб. Головний бесідник віча, проф. Пол Тилай з Ню Йорку, заявив, що хто є вірним національному соціялізмові Гітлера, той зраджує справжні інтереси Німеччини.

ЗБИРАЮТЬ ВЕЛИКІ СУМИ ДЛЯ ЧЕСЬКИХ УТІКАЧІВ.

НЮ ЙОРК. — Д-р Николас Ботлер, предсідник „Американського комітету для допомоги чеськословацьким утікачам", подав до публичного відома, що комітет зібрав коло $90,000.

ЮВИЛЕЙ БРАТСТВА СВ. ВОЛОДИМИРА, ВІД. 130. У.Н.С.

НЮ ЙОРК. — Братство св. Володимира, від 130. У. Н. Союзу, святкувало в суботу, 22 квітня, в Бетовен Гол у Ню Йорку 35-літній ювилей свого існування.

Ювилей розпочався святочним концертом, в програму якого входили: привіт предсідника Павла Стахова; пісні, виконані хором церкви св. Юрія, під проводом п. Т. Онуфрика; очерк діяльности Братства від початку його існування, поданий п. Д. Шагаєм; фінансовий звіт, поданий п. М. Ковалем; промова в англійській мові мові п. С. Курляка та святочні промови, виголошені головним предсідником У. Н. С., М. Мурашком. Панна Марія Пелага відтанцювала сольо-танець, а орхестра відограла кілька композицій. Приявних було коло 500 осіб.

По концерті відбувся бенкет. Тостмайстром бенкету був п. М. Кравчук. В часі бенкету відчитано багато привітних телеграм, від товариств та поодиноких осіб. Виголошено теж устні привіти. Забирали слово: о. П. Понятишин, І. Гузар, М. Близнак, адв. Гаврилко, п. Чісник, пані С. Галичин і М. Мурашко. Зеньо Кравчук відтанцював сольо-танець „козачок".

МІЛІОНОВИЙ ПОЖАР НА ВИСТАВІ.

НЮ ЙОРК. — У неділю вечором занялися будинки Шкляного Центру на світовій виставі. Пожар зробив для виставки шкла шкоду, що її оцінюють на мілїон долярів.

Греки відкрили в неділю на виставі свій павільон.

Муринські організації постановили влаштувати в день відкриття вистави в наступну неділю масову демонстрацію для протесту проти відмови виставової корпорації наймати більше муринів для служби на виставі.

КОНЕЦЬ ВЕЛИКОГО СПОРТУ

Так закінчилися перегони автомобілів, коли два вози зчепилися колесами, коли в них віхав третій, а 16 інших на них. Вісім шоферів вийшло з пригоди з поважними покаліченнями. Деякі видці пішли між ці авта шукати „памяток"...

ВВЕДУТЬ ЗАКОН ПРОТИ ВОРОЖИХ АҐЕНТІВ.

Дост. Ернест Лепойнт, міністер справедливости в Оттаві, вніс в парляменті законопроєкт в справі, дій ворожих аґентів на території Канади. Не підлягає сумнівові, що той законопроєкт стане законом.

Законопроєкт складається з 15 точок і в нім є мова про шпіонажу ворожих аґентів й про інші чинности, які можуть бути шкідливі для безпеченства держави. На підставі того законопроєкту кожна особа буде узнана винною, коли б вона в противенстві до безпеченства держави зближалася або знаходилася в сусідстві таких місць, до яких вступ заборонений. До таких місць зараховані місця, де будують фортифікації, де є фабрики, телеграф. стації й інші сиґнальні стації, радіо-стації, і то без огляду чи ті всі обекти є приватною чи державною власністю.

Коли заарештований особі докажуть, що вона має звязок з представником чужої влади, то це буде доказ, що той чоловік був шпіоном для чужої держави.

На підставі згаданого законопроєкту будуть карані фальшиві звіти, підроблювання документів, фальшування документів і т. д.

Ті особи, які б у себе укривали шпіонів, або які не хотіли б донести поліції про знаних їм шпіонів, рівнож підпадуть карі.

СМЕРТЬ НАЙСТАРШОГО КАНАДІЙЦЯ.

В Гамилтоні помер найстарший чоловік у Канаді — Мардірос Татоян, вірменин, проживши 110 літ. Помер у сні. Вік Татояра потверджує статистичний департамент в Оттаві. Він побирав старечу пенсію від багатьох літ, через то уряд мусів устійнити його вік. До Канади Татояр прибув у 1915. році після страшної масакри вірменів доконаної турками. Татояр дістав три рази нові зуби — не від дентиста, а таки природним способом і тішився добрим здоровлям.

РАБІН СТРАШИТЬ КАНАДУ НІМЦЯМИ НА ЗАХОДІ.

У своїй проповіди на свято пасхи впливовий рабін, Морис Аузендрат, що обслугує англійською мовою найбільшу в Торонті божницю, страхає Канаду німцями, що жиють в Західній Канаді. Він сказав, що в трьох західних провінціях знаходиться 300,000 німців, які становлять найбільшу національну меншину і як що Канада не допильнує, то одного ранку знайде перед своїм порогом „Судетську проблему". Він дальше доказував цифрами, що за останніх 10 літ населення німецького походження в тих провінціях зросло природним способом на 82 відсотки. В одним тільки Саскачевані, доказував рабін, за 1936 рік приріст німців дійшов 36,000 осіб. Багато з німців не є приклонниками Гітлера, але всеж таки, він думає, що нацистська пропаганда в Канаді серед німців настільки загрозлива, що уряд повинен негайно вмішатись у ту справу.

ЧУЖИНЦІ БІЛЬШЕ ОХАРНІ.

У свому рапорті міські будівельні інспектори в Торонто устійнили цікавий факт, який годиться запамятати. Вони саме ствердили, що найчистійші доми можна знайти таки серед чужинців, або т. зв. нових канадійців, хоч з надвору багато їхніх домів виглядають убогими. Багато нехарности знайшли вони в домах, що виглядають знадвору покази.

СМИРНЕНСЬКІ КИЛИМИ З НІМЕЧЧИНИ.

В Чорному Лісі (Шварцвальд) у Німеччині віддавна цвіте килимарський промисл. Недавно вернулася туди одна німка з Туреччини і привезла з собою цінні зразки славних смирненських килимів, які тепер виробляємуть у Німеччині. Жіночі організації у Чорному Лісі рахують на поважні збути своїх виробів за кордонами Райху.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ВИДАННЯ ТВОРІВ ШЕВЧЕНКА.

Українська советська книжкова палата подає вістки про видання на Україні творів Шевченка. За 56 років, від року 1840 до 1896 видано цих творів українською мовою 50 друкованих одиниць у загальному накладі 119.000 примірників, російською мовою видано 19 одиниць, загальний наклад невідомий.

За 20 років, від 1897 до 1916 українською мовою видано 87 друкованих одиниць у накладі 411.700 прим., російською мовою 26 одиниць, у накладі 187,400 примірників. Іншими мовами видано 27 одиниць, у накладі 140,000 примірників.

До року 1938 видано 206 друкованих одиниць українською мовою, у накладі 2,612,-700 примірників, російською мовою 10 одиниць у накладі 95,000 примірників. Польською, жидівською та болгарською мовою видано творів Шевченка у загальному накладі 9,000 примірників.

До р. 1916 видано нот до текстів Шевченка у накладі 8,600 примірників. Після 1916 року їх видано у накладі 58,700 примірників.

До 1916 року про Шевченка видано 18 назв ріжних творів у загальному накладі 108,500 примірників. До 1938 видано 47 назв, у загальному накладі 509,200 примірників.

ХОЧУТЬ ВИВЛАСНЮВАТИ ЗЕМЛЮ.

Бурмістр Сколього в товаристві представників воєвідства, при асисті поліції перевели поміри піль українців з Гірки. Між власниками, бідняками-дрібноземельниками, які нераз живуть тільки з цього куска землі — затривоження. Виявляється, що хочуть вивласнити гірчан з цієї найкращої землі в Скольому, бо цих піль треба на державні цілі. За 1 м. кв. обіцяють по 35 сот., як кажуть власники тоді, коли за мочаристий терен платили по 1.20 зл. Окремо від цієї акції списано в таблі поля українців.

АНГЛІЯ НЕСПОДІВАНО ВИСЛАЛА НАЗАД СВОГО АМБАСАДОРА ДО БЕРЛІНА

ЛОНДОН. — Англійський уряд нагло вислав свого амбасадора Гендерзона назад до Берліна. Коли Німеччина заняла Чехію і Словаччину Англія, а також Франція відтягнули були на знак незадоволення своїх амбасадорів на неозначений час. Тепер Англія його знов туди посилає, а правдоподібно те саме зробить Франція. Цей крок пояснюють ріжно. Одні кажуть, що премієр Чеймберлин хоче щераз спробувати дійти з Гітлером до порозуміння. Інші кажуть, що Гітлер готовиться в наступну пятницю відповісти президентові Рузвелтові. Ця відповідь матиме рішальне значення для Европи. Щоб перестерегти Гітлера від необачного вчинку Чеймберлин вислав туди англійського амбасадора, який везе для Гітлера спеціяльні листи.

ЮГОСЛАВІЯ СХИЛЯЄТЬСЯ ДО ІТАЛІЇ.

РИМ. — Югославянська дипломатична місія з міністром Цінкар-Марковичем на чолі прийшла до порозуміння з Італією. Обі сторони видали комунікат, в якім зазначили, що в часі розмов ріжниці поміж обома державами вирівнались. З Італії Маркович з делеґацією виїде до Берліна. В деяких колах є того переконання, що внаслідок того порозуміння Югославія приступить до оси Берлін-Рим, але до римського кінця. Інші твердять, що тепер йде тиха ривалізація між Берліном і Римом за впливи на Балкані. Порозуміння Югославії з Італією означає перемогу для Італії.

НІМЦІ ЧЕКАЮТЬ АЖ ПОЛЬЩА „ЗМЯКНЕ".

БЕРЛІН. — Німецькі офіційні круги заявляють, що Німеччина покищо полишить Польщу в спокою, а буде скупчувати свої заходи на інших державах. Польща, переконавшись про успіхи Німеччини в інших державах, сама склониться до Німеччини та вчинить те, що Німеччина захоче. В Берліні не криються з тим, що чим далі ціна за порозуміння з Польщею буде зростати; німці вже не задоволяться лиш Данціґом та вузьким проїздом через данціґський коритар. Німці переконані, що Польща довше як чотири тижні не видержить. Вона заломиться фінансово від постійного удержування великої армії на своїх границях.

В ПАРИЖІ СПОКІЙ.

ПАРИЖ. — В Парижі панує серед населення цілковитий спокій. Французи зовсім задоволені з того, що провід в заграничній політиці, з боку демократичних держав, переняла Англія. Вони знають, що Англія на стільки обережна, що необачного кроку не зробить. Французький міністер мав заявити, що чомуб Франції не слідувати за політикою Англії, коли та політика є точнісько така, яку начеркнули кілька літ тому французи? Але тоді Англія не хотіла йти за тою політикою. Тепер вона йде і вплутується в европейські справи, а навіть дає загроженим державам мілітарні ґарантії.

В ПОЛЬЩІ СТРАХ.

ВАРШАВА. — В цілій Польщі далі панує велике напруження. Цілий край горячково приготовляється до війни. Населення складає жертви на зброєння. Польські офіцери і їх жінки складають на фонд національної оборони свої шлюбні золоті обручки.

МОЖЛИВІСТЬ ПРИМУСОВОЇ СЛУЖБИ В АНГЛІЇ.

ЛОНДОН. — Хоч англійці все більше зрівноважені ніж французи, то проте в Лондоні слідна більша нервовість, ніж у Парижі. Причиною цього є це, що тепер ціла відповідальність за політику демократичних держав спочиває у Лондоні. В політичних кругах Англії чимраз більше думають впровадити негайно примусову військову службу. Цим вчинком Англія піднялаб свій престиж у тих краях, які потребують не морської, але сухопутної оборони.

ВІДПОВІДЬ НА НІМЕЦЬКУ АНКЕТУ.

БЕРЛІН. — Коли президент Рузвелт подав заклик до Німеччини й Італії, щоб вони занехали аґресію, Німеччина відразу звернулась до деяких малих держав із запитом, чи справді вони бояться нападу німців і чи страшно їм жити в Европі? З запитаних держав тільки Румунія відповіла, отверто, що їй страшно, та щей дуже. „Як серед нинішних обставин хтось може почуватись безпечно", відповіла вона. Інші держави, як от Швайцарія, Бельгія і Данія, відповіли, що їм „не страшно" і вони „не бояться нападу".

ЗАБИЛИ МАДЯРА НА СЛОВАЦЬКІЙ ГРАНИЦІ.

БУДАПЕШТ. — На словацько-мадярський границі члени словацької організації „Ґвардія Глінки" забили, як подають мадярські звідомлення, одного мадярського вояка. До сутичок між словаками і мадярами приходить часто.

SVOBODA ("LIBERTY")
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади нале ıть посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

СПАСИБІГ ЗА ПОРАДУ!

Нюйорське „Новое Русское Слово" містить від довшого часу багато всячини для „вияснення" українсько-московського конфлікту, чи там на те, щоб московські й українські „демократи" зговорилися. Іде про те: має бути тільки одна Росія, чи Росія і Україна як дві незалежні держави; є тільки „рускій" нарід, чи два: московський і український; є українська мова самостійна, чи тільки діялект російської? Та „дискусія" виринула тепер з тої причини, що московські й жидівські „демократи" беруться всіми засобами рятувати Росію, бо ніби наступає на неї Гітлер, щоб ніби відірвати від неї Велику Україну. Отже „демократи" є за рятування Росії, а проти Гітлера.

Ми не зверталиб ніякої уваги на цілі гори нісенітниць з боку ріжних „демократів", москалів і малоросів, чи то таких „євреїв", що то пишуть, що жили до війни в Києві й прекрасно знають відносини, а ніколи не чули, щоб десь хтось переслідував в Росії українців! Бо коли часопис дає місце голосам аж таких анальфабетів, нахаб і брехунів, то хочби вони були не знати якими „демократами", нам з такими людьми не подорозі навіть — у дискусії. Америка це не чорносотенщина. Тому до товару, привезеного з чорносотенної Росії до вільної Америки, маємо як демократи — тільки погорду.

Сам часопис також не грішить нахабством, коли його редактор заявляє, що ніби не мішається „до внутрішніх справ українських партій і їхніх часописів", але про те стверджує як „правду", що „Свобода" і вся українська преса в Америці була по стороні Німеччини, а тепер ніби нагло переводить переоцінку цього „символу віри". Нас не дивує, що для „Нового Русского Слова" є скрентонська „Народна Воля" виїмком між українським народом в Америці. Це не дивне хочби тому, що такі „демократи" як п. Ґригориїв ревно працюють над тим, щоб на сторінках тої ґазети і деінде представити себе і „Народну Волю" як „одиноких представників української демократії в Америці". Та це нас не болить. Ми тільки хочемо одно заявити, що як „Н. Р. Слово" хоче знати, як думає українська народня маса, так хай далі прислухується тому духові, що є в „Свободі". Хай не вигадує, а пробує відчути того духа так, як наш нарід його відчуває. Хай не поучує нас, кого маємо бити за траґедію з Карпатською Україною, хай не дораджує нам таких дурниць, щоб звертати всю акцію проти Гітлера за зраду Карпатської України, а навіть в гадці не мати Мадярщини і Польщі! Хай знає, що „Свобода" ніколи не визнавала, не визнає і ніколи не визнасть ніякої німецької кривди над Україною, але не визнає і не визнасть ніколи також ярма Росії, Польщі чи Румунії. Ми не є вороги Московщини і московського народу. Ми є вороги Росії — тюрми народів. І так як Америка відділилася від Анґлії, хоч була навіть спільна мова і культура, так і ми хочемо відділення України від Росії. Це вийде на користь українцям і москалям, які певно дійдуть до згоди, але як вільні й самостійні народи. Ми є демократи з душі: з почування і переконання. Тому саме не можемо знести і демократичного фальшу, що з одного боку бє Гітлера за ріжні несправедливости, а з другого обороняє теперішній стан Европи, себто територіяльне розчетвертування України. У тому сук, а ніде інде.

ЗАЯВА ВСЕСВІТНЬОГО СОЮЗУ УКРАЇНОК

Іменем Всесвітнього Союзу Українок прохаємо Шановну Редакцію „Свободи" надрукувати нашу замітку:

Кріваві події на Карпатській Україні й повна відсутність для неї допомоги в цій нерівній боротьбі мало — або й зовсім неозброєного українського населення проти регулярної армії мадярів примусило організоване українське жіноцтво звернутися за моральною й матеріяльною допомогою до міжнародних жіночих організацій з проханням піднести свій голос проти жорстокого поводження мадярів на Карпатській Україні, проти масакру цивільного населення, а також допомогти жінкам і дітям в їх тяжкій матеріяльній недолі.

З висловом глибокої пошани:

ПРЕЗИДІЯ ВСЕСВІТНЬОГО СОЮЗУ УКРАЇНОК:

С. Русова, М. Рудницька, З. Мірна.

(Прохаємо інші часописи ласкаво не відмовити передрукувати цю замітку).

З ЛІТЕРАТУРНИХ ЛИСТІВ. І.

До Василя Ткачука.

Пане Товаришу: —

Не гнівайтеся за те, що таку форму підібрав я для моєї відповіді на Вашого цінного листа з д. 3. березня ц. р. Але щож, Ви попрохали в мене знову раз моєї думки про Вашу найновішу, тобто третю збірку прозових нарисів — це **„Зимова мельодія" (Львів, 1938)** — а що я не хотів би писати Вам окремого листа, для читачів же „Свободи" окремої рецензії, то намагаюсь оцим зробити це за одним разом, і власне саме в оцім листі до Вас, ще й відповідно до того, що так дуже — як пишете — залежить Вам на моїй рецензії в американській „Свободі". Правда, Пане Товаришу, щодо того останнього, то я мігби закинути Вам, що хоч Ви в приватнім листі до мене дужеж то чітко підзначуєте вагу критичної рецензії на Ваш останній твір, яка малаб появитися у „Свободі", то перед ширшою громадою воно з цього погляду дещо там інакше, якщо ось брати тут під увагу те, що Ви відносно цієї справи написали недавно у Вашому листі до редакції коломийського **„Світу Молоді".** Не інакше ось, а чорне на білому читаєш, тут таке:

„Колиб я — пишете Ви — мав Вам, як у шкільній лавці, відповісти на Ваше питання, чого навчила мене критика, то відповів би, що не багато. Може й тому, що була надто прихильна. А безстороння (але не злобна!) критика вчить більше" („Світ Молоді", ст. в ч. 1—2 за січень і лютий 1939).

Виходилоб, значить, що в сутті речі Ви не то, що не зобовязані критикові ніяк за його прихильні рецензії для Вас, але ще й маєте до нього своєрідні претенсії за те, що з них Ви навчились не багато. І що це може відноситись тільки до мене, то про те переконує мене несхитно той факт, що саме мої обі рецензії на Ваші перші дві збірки стали — як мене поінформовано — найбільш відомі на американськім ґрунті, і були такі прихильні Вам, що в наших літературних колах у Відні я нераз чув побоювання, що моє щире признання для Вас зможе подекуди „попсути" Вас.

І отимто, Пане Товаришу, доводиться мені тут, як з погляду на Вашого останнього листа до мене, так і з уваги на Ваше — як виявилось — скептичне відношення до питання рецензій взагалі, а прихильних авторові зокрема, поставити справу принціпіяльно і спитати:

Чи критична рецензія, як засіб творчого проводу для молодого автора, є і справді внутрішньою необхідністю для нього, і чи критик як такий має і справді завданням учити письменника, як писати?

Питання, на яке я Вам з деякою чіткістю можу нині відповісти на основі власних досвідів з моєї літературної практики.

Я почну очевидно від тієї епохи, коли я сам як двацятьшістьлітній автор революційної поеми **„Утеча Олекси Пер-хуна" (1909)**, а далі як літературний критик і фейлетоніст в „Ділі" та в „Ілюстрованій Україні" пок. Д. Катамая, щойно ступав на поле письменницької праці для батьківщини, опанованім тоді всевладно — це останні часи перед війною — авторітетом Івана Франка. Але хоч і який всевладний авторитет та невмолимий як літературний критик був автор „Мойсея", то проте саме він, поскільки вірив, що в тім чи іншім випадку попав на слід справжнього таланту, вмів привітати молодий талант доброзичливо і цим нібито вводив його у притвори мистецької святині. Ви пригадайте лиш, яким пронизливим оком збагнув Франко зараз суть мистецької індивідуальности Лесі Українки, письменницький хист колишнього Винниченка, красу поезії молодого Олеся, багатонадійну індивідуальність такожож Василя Пачовського, або на прочуд ніжний квіт артистичної духовости Михайла Коцюбинського. Але невже всі вони, і в починах і на вершинах своєї творчої діяльности, якісь вивчені франкові епіґони, якась заприсяжена поетична школа Івана Франка? Ні, навпаки, вони мов наперекір захопленням Франка, менш або більш переконані і свідомі носії вже зовсім нового творчого напряму, отого мистецького індивідуалізму, який, правда, ще респектує скрізь соціяльний характер літературної епохи старого Франка, та проте вже в Лесі Українки гремить своїм гордим „Контра спем сперо", звязує у Винниченка соціяльну проблєму тісно з індивідуалізмом крайньої еротики, яка таксамо гостро зазначується в надиханого аристократичним еґотизмом Пачовського, тоді, як Олесь і Коцюбинський це передовсім творці захоплюючої, мистецької краси.

Значить:

При чому тут властиво суть такого чи іншого відношення навіть критика такої міри, як Франко, до тих індивідуальностей?

Його прихильне відношення до них могло їх, певно, підбадьорити й піддержати в їх творчих змаганнях, й могло застійнити їх в загальнім стремлінню до мистецьких вершин, але чародійну Аляддинову лямпу Творчого в їх душах могло запалити і берегти її тільки вони самі, свідомі і несхитні, духом творці вимріяних ними крас (поскільки не скотилися опісля з вершин так, як Винниченко, або не виявили таку непевну руку, як В. Пачовський).

Тобто, Пане Товаришу:

Критик не вчить, і не має ніколи завданням учити творчу людину — штуки творіння. Затеж його робота відноситься виключно до того, що поет чи письменник **уже створив,** а це є передовсім і головно робота **інтерпретора, пояснячa і поглибника даного мистецького твору.** А пояснює критик його в першу чергу по лінії даної мистецької індивідуальности творця, тобто згідно зо суттю його найглибшого хисту, а далі по лінії звязку даного твору з подібними творами у своїй та чужій літературі, вкінціж по лінії звязку його з духом часу, з духом кожночасної епохи.

Але якщо воно так і справді, Пане Товаришу, то хіба не скажемо, що всякий літературний твір, якого автор бажав би, щоб його критична інтерпретація була настільки широка, або він — автор — міг з неї багато навчитися, мусить (попри всі свої інші мистецькі цінности!) **бути видатний своїм внутрішнім змістом?** Бо й об що зачіпати трикратний критичний ясунок, якщо даний літературний твір це не видатний своїм змістом і справді **твір** — не забувайте тут глибини корінного слова: **творити!** — а от така собі зліпочка того й іншого, що саме попало під руку авторові, охочому видавати необхідно нову збірку?

І отут ми зараз прийдемо до Вас, Пане Товаришу, зокремаж до Вашої „Зимової мельодії".

Вона — скажу Вам з обиняків — розчарувала мене, особливож після того, що я Вам написав в моїх дотеперішніх рецензіях про Ваші дві перші збірки **(„Сині чічки", 1935, і „Золоті дзвінки, 1936).**

Але це так і справді, Пане Товаришу:

Ви з моїх рецензій не навчилися багато, але не тому, мовби там не було нічого такого, з чого Ви моглиб доволі дечого навчитися, а тому, що Ви, звернувши увагу виключно на мої похвали для Вашого дійсно оригінального таланту, позатим моїх властивих критичних інтенцій, на жаль, не підстерегли...

Особливож відносно того, що я писав Вам там щодо потреби тісного ідеольоґічного звязку Вашої творчости з духом **нашого** часу.

Бо це, бачите, це сьогодні в нас найважніша річ, як в життю кожного з нас, так і у творах нашого сучасного письменства. Знаменом ось нашого часу є непримирна боротьба за існування всіх проти всіх, зокремаж нашого українського народу проти лютих чужинецьких займанців, а у Вашій „Зимовій Мельодії" відгуків тієї боротьби майже нема. Їх вичувається у Вашій першій збірці, їх значно менше у збірці „Золоті дзвінки", а в третій збірці це вже не поривaючі відгуки боротьби, а якісь чудацькі, притишені еха, від яких не запалиться серце в нікого. Бо скажіть, прохаю, чи це щось для підйому душ в нинішню хвилю, коли Ви в нарисі **„У сусіди весілля"** (ст. 3 до 5) розмальовуєте до унуди картину розплаканої молодої, а натімже тлі кумедну постать старої Грицихи, що за арештованими синами верещить по подвірі мов за розіґнаним товаром? І не надто переконливий і малюнок горюючої матері в картині **„Мати"**, де розмальований тип теж більш ліричний, ніж життєво-активний (ст. 6—10). Нарис **„Старосвітські люди"** може найбільш позитивний з усіх (ст. 11-16), бо тут бачите, молодий син довершує відносно заскорузлого батька чогось сміливого і обновлюючого, тоді, як нарис **„Аби не дати"**, хоч подуманий як картина революційного спротиву маси, скидається більше на якусь недокінчену сатиру (ст. 17 21). Отак одна-одинока справді сильна річ у цій збірці це нарис **„Зимова мельодія"**, як картина безталанних, взаїмно себе заїдаючих нуждарів села, з доволі оригінально схопленими профілями, з мистецького боку цінна. Але знаєте, Пане Товаришу, в українському селі сьогодні, можна, за моєю думкою, підстерігати щось далеко більш знаменне для нього, під дану хвилю, ніж от нуждування жебрацьких еґзистенцій, подоб, якого в нас ще з епохи **„В поті чола"** та **„Синьої Книжечки"** наші оповідачі розмалювали аж надто багато... На мій погляд ось молода україночка, що наперекір усім заборонам спішить у діточий садок села вчити діти, для нас багато-багато цікавіша, ніж усі розбішені холодом і голодом нуждарі у Вашій **„Зимовій мельодії** (ст. 22—40).

А таких нарисів, як **„Над рікою"** (ст. 49—55), та **„Ніч у горах"** (ст. 56—59) не пишіть більше Товаришу. Замісць силуваних „імпресій" ось на канві дещо перестарілого песимізму, і замісць таких простодушних гимнів на гори, як це останнє, воно далеко кращеб Вам розмальовувати нинішнє **українське село в усіх глибинах та вершинах його боротьби за визволення.**

От, що Вам треба розмальовувати нині. А жалісливі імпресії лишіть усякого роду епіґонам Яцкових і Твердохлібів.

Щиро Ваш

Д-р Остап Грицай.

Микола Костомарів.

КУДЕЯР

ІСТОРИЧНА ХРОНІКА

В ТРЬОХ ЧАСТИНАХ.

Частина друга.

(61)

— Мій указ, мій указ, — говорив цар, — ти з Криму чолобитню мені післав, просив, щоби тобі було вільно приїхати в моє царство. Ну, говори тепер, по що тобі їхати в моє царство? Ти шпигуном сюди приїхав, від нашого природнього ворога, кримського хана. Га? Бісурман писав до нас, що то йому життя і царство спас. А ми післали тебе в похід не царство його спасати, а царство його темне воювати. А ти, виповняючи наш приказ, замісць того, щоби воювати кримського хана, зачав спасати його життя і царство...

Кудеяр пробував пояснити цілу подію, як то він прислужився ханові, але цар перебив йому і сказав:

— Ти думаєш, що я нічого не знаю; твій пан Акмамбет, котрого ти, як невірний раб, зрадив, втік до нас і про все нам розповів; він приняв у нас християнську віру і ми дарували йому посілість котрою давніше тебе наділили, а то длятого, бо він, заплативши за тебе гроші, втратив їх, а ще через тебе і свою посілість в Кримі. Тож ми і нагородили його за це, що потерпів шкоду через тебе, раба лукавого і лінивого.

— Твоя воля, великий государю, — відповів Кудеяр — я рабом у нього природним не був, а завсігди був і остаюсь тепер рабом твоїм, великий государю. Акмамбет хотів свого государя убити, а я будучи вірним свому государеві, думав, що і всі другі люди повинні бути вірні своїм государям, длятого, що колиб я довідався, хто невірний мому великому цареві і великому князеві цілої Русси, то хоч би він був мій пан або навіть рідний отець, то я би не змилосердився над ним задля здоровля мого государя.

— Славно! славно! — крикнули водин ґолос і Малюта і Вяземський і Басманов, а Мамстрюк видав якийсь неозначений, дикий, але одобряючий звук.

— Ти гарно говориш — сказав цар — а у мене багато злодіїв, більше як у кримського хана: бояри-зрадники прогнали мене зі столиці, де царювали мої предки і де покояться їх тіла; я мов сирота скитаюсь по землі, а вони все ще не лишають мене в спокою, як льви ревуть, жадні моєї крови, хотять ввесь мій царський рід вигубити. Лихий намір уложили: мене враз з сином позбавити престола і віддати його мому ворогові Жигмонтові. З кримським ханом умовилися, щоби прийшов з ордою і мене з моєї землі прогнав... Хотіли посадити на моїм престолі свого брата, підлого раба, мого конюшого. Але Бог не допустив їх до того не за гріхи наші, а молитвами святих заступників церкви і держави російської! Ось як воно діється у нас! Ти давно не був в нашій землі і нічого цього не знаєш.

— Мене — сказав Кудеяр — бісурман хотів наділити посілістю, щоби мені і мому потомству була по вічні часи полекша, дозволяв і побудувати церков, але я сказав йому: радше чорним хлібом буду кормитися по волі мого християнського государя і умру у нього на службі.

— Зле, що не пристав, — сказав цар — може тобі там і ліпше було би як у нас буде. Ну, а все таки, знать, бісурман, пращаючись дав тобі на дорогу дещо, га?

— Він дав мені гроша і всіляких дарунків — сказав Кудеяр. — Але під Білевом напали на мене розбишаки і відобрали одного коня з ханським скарбом. А тепер мені лишилася менша половина того, що хан мені дав.

— Ей, чи ти не брешеш? — сказав цар — може де небудь в лісі закопав. Як же ти, такий силач, що з медведем боровся, не міг оборонитися від опришків?

— Я оборонився від них і спас своє життя. — сказав Кудеяр — тільки одного коня не міг відбити, тому, що їх було багато і мали рушниці.

— Ау, а що гарного і найліпшого з ханських дарунків у тебе лищилося? — спитав цар.

Все те тут зі мною привезене, а найдорожча зі всього шабля булату дамаськгоо, рукоять у неї з каменем самоцвітним смарагдом дуже великим і з золотим ланцом.

— Покажи — сказав цар.

Післали за шаблею. Цар продовжав:

— А чи знаєш ти, що ханські злочинники говорили на нас несотворені річи, немов то ми їх намовляли до убійства хана?

Кудеяр відповів:

— Я був у дворі ханськім неначе в неволі і нічого мені не говорили, аж коли мене хан виправляв в дорогу, то сказав: „Мої злочинники наговорили на царське величество, але я не вірю їх словам; тільки мені — говорить — немило, що государ мого ворога Акмамбета у себе тримає". Такі слова сказав мені хан, а більше нічого.

— Йому це не мило? А він сам длячого моїх ворогів принимав і з боярами-зрадниками зносився? Акмамбет тепер хрещений чоловік — нове сотворіння, а хрещення — нове народження. Ми подарували йому твою посілість, але ти, Кудеяре, не май за це жалю до нас. Ми подаруємо тобі ще більше як перед тим.

Кудеяр поклонився цареві до землі.

Принесли шаблю. Цар оглянув її і хвалив. Любимці також хвалили шаблю.

Кудеяр ще раз поклонився і сказав:

— Великий государю, зроби ласку мені, хлопові свому, позволь мені чолом ударити тобі, государеві, цею шаблею.

— Спасибі, Юріє, — сказав цар ласкаво. — Вяземський, віднеси цю шаблю в збpоевню. Знать, вона там буде не остання спиця в колесі. Ну, Кудеяре, чого би ти від нас бажав?

Кудеяр поклонився до землі і відповів:

— Великий государю, змилуйся наді мною, хлопом своїм, вели побачитися з моєю законною жінкою.

— А! ось чого він забажав! — сказав цар, засміявшися. — Ось, про що він передовсім думає! Він мабуть для того жінка лишилася тут у мене в руках, на мої розкази. А де вона, він не знав і тепер не знає! Колиб не це, то й ворон його костей не заніс би сюди. Ой, козаче, козаче, ти думаєш, підійти нас: най би ми тільки віддали тобі твою жінку, то ти би з нею втік від нас до свого приятеля, Девлет-Гірея, або до короля Жиґмонта-Августа, та придумав би на нас лихо.

— Царю-государю, — сказав Кудеяр — буду служити тобі водинокому до кінця життя і нігде не втечу від тебе. Яку хочеш пробу наложи на мене.

— Ну, пробу то я вже наложу, — сказав цар, — та чи ти її тільки витримаєш. Люди знатних князівських і боярських родів нас зраджують, длятого ми тримаємо при собі людей незнатного роду, от гноїща сотворихом себе князі, от каменія чада Авраамли. І тебе возьмемо до своєї дружини. Який твій рід? Хто твої предки? Знать, лапті плели або свиней пасли? А ось ми тебе возьмемо в наші опричні і ти будеш кождого дня бачити наше лице.

(Далі буде).

ПРОТОКОЛ З РІЧНОГО ЗАСІДАННЯ

ГОЛОВНОГО УРЯДУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЯКЕ ВІДБУЛОСЯ У ДНЯХ ВІД 13. ДО 16. БЕРЕЗНЯ 1939 РОКУ В ГОТЕЛІ ЛЯ САЛ У ШІКАГО, ІЛЛ.

(5)

ДРУГИЙ ДЕНЬ РІЧНОГО ЗАСІДАННЯ.

Гол. предсідник відкрив наради в годині 9.15 рано, заявляючи, що на річнім засіданні головного уряду У. Н. Союзу є також присутній д-р Л. Мишуга, який є головою Української Пресової і Книжкової Спілки, яка видає „Свободу", що являється офіційним органом У. Н. Союзу. А що члени У. Н. Союзу передплачують „Свободу", то ми головні урядники повинні бути докладно поінформовані про те, в який спосіб, у якому напрямі, та в якому дусі ця „Свобода" видається, та чи вона відповідає тим вимогам, які ставить до неї загал нашого членства.

Пригадую також головним урядникам, що коли д-р Л. Мишуга був у 1938 році в Европі, то головний екзекутивний комітет У. Н. Союзу був передав йому повновласть заступати від імені У. Н. Союзу справу оборони Карпатської України. Тому нам буде цікаво почути від д-ра Мишуги дещо й в тій другій справі, та довідатись, в який спосіб він виконав це заступництво. Отже й в тій справі д-р Мишуга повинен здати нам звіт.

ЗВІТ Д-РА ЛУКИ МИШУГИ, ЯК ДЕЛЕҐАТА У. Н. СОЮЗУ В СПРАВІ ДОПОМОГИ КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ.

На останніх річних нарадах головних урядників У. Н. Союзу була обговорена між іншим і міжнародня ситуація в Европі у звязку з українською справою, бо, як відомо, справи України є завжди предметом уваги кожних річних нарад і кожної конвенції У. Н. Союзу. На тих останніх нарадах ствердженo, що українська іміграція в Америці не повинна дати себе заскочити тим політичним несподіванкам, які висять над Европою, бо з появою тих несподіванок мусить бути видвигнена рівночасно й справа України, як та найважніша міжнародня справа в Европі, яка жде на справедливу розвязку шляхом мирових переговорів, революції чи війни, або комбінацією усіх трьох чинників. Ось і це заважило на тім, що головні урядники вважали потрібним заявитися за те, щоб я поїхав до Европи, що й сталося минулого літа.

Моїм завданням було відвідати в першу черґу осередки українського життя в ріжних містах Европи і стрінутись з поодинокими діячами чи організаціями, а також, де це було можливе, і з нашою імігрантською масою. Ішло про те, щоб обмінятись думками, щоб вірно переказати, що ми тут в Америці думаємо про надходячі міжнародні конфлікти, а заразом вивідати, що думають про ці справи інші наші іміграційні круги. Очевидно, що я повинен був провірити відносини на рідних землях, але я не одержав польської візи, а про відвідини інших наших земель у ті часи навіть мови не могло бути. Та з цього не виходить, що я не бачився з ніким з краю, що я не розпитав достовірних свідків і діячів про те, що діється в краю, а про що не можна вичитати в пресі чи в листах, які до нас доходять. Те все зроблено в такій мірі, як це було можливе.

Представити вірно нас самих в Америці

було моє перше завдання. З того, що пише про нас часами старокраєва й імігрантська преса, як і з власного досвіду, я набрав уже давно переконання, що в краю, чи там в Европі, мало вязнаються на нашім житті, мало про нього знають і слабо його розуміють. Не знають нас ні наших думок і не знають Америки. Одні з щирости перебільшують наші осяги і спроможности, як духові так і матеріяльні, а інші з незнання не визнаються цілком у тому, в чім є властива сила української іміграції в Америці, що вона для української справи вже зробила, та, що є можливо найважнішим, що вона ще може зробити для України. Отже треба було передавати у ріжних місцях, таких як Прага, Відень, Ужгород, Данціґ, Рим, чи у Франції, те, чим живе наша іміграція. Треба було передавати перед політиками і робітниками, професорами наших високих шкіл і перед дрібними шкільними дітьми, як це було в Празі, в українській ґімназії в Модржанах. А мушу згадати і за діти, і за ту ґімназію, і то тут в офіційнім звіті, бо цю справу нагадує мені вже двічи наша суспільна діячка і письменниця пані Марія Омельченкова, що то поміщує свої праці час від часу і в нашій „Свободі". В листі з 10. лютого б. р. Шановна діячка так і пригадує мені: „Чому не написали, Ваших вражінь про наших дітей і нашу ґімназію? Діти все мене питають". Так і згадую кількома словами за ті діти, бо я їм самим обіцяв, що опишу.

Коли мені по розговорах з професорами б. Господарської Академії в Подебрадах запропонували відвідати ґімназію і сказати кілька слів до дітей про українців в Америці, я не знав, що робити, бо не було часу і на надуму. Поїхав, ввійшов до їдальні й побачив коло двісті дівчаток і хлопців, у віці від років 7 до 18. Застав їх при тому, як заспівали „Боже великий, єдиний, нашу Вкраїну спаси", а потому засіли до скромної, спільної вечері. Це діти наших імігрантів, многі круглі сироти. Діти батьків з ріжних частин України, а найбільше було їх із Закарпаття. Многі з них зачали вчитись української мови допевра в школі, а всі вони, крім тих, що із Закарпаття, ніколи не бачили української землі, а самі походять у многих випадках з таких родин, де одна половина не є, чи не була з українського роду. Щож їм сказати і як до них говорити? Того я не знав, а почав і скінчив на тім, що описав наших дітей тут в Америці. Згадав, як вони виступають на наших концертах і маніфестаціях, як у протестаційних походах в українських строях і з українськими та американськими прапорами намагаються на свій лад заговорити до Америки в справі визволення тої України, якої й вони ніколи не бачили, а про яку стільки наслухались від своїх родичів. Згадав за ту молодь, що тепер прославляє українське імя по американських школах українськими піснями, танками і строями, що вміє вже писати і до американської преси і там боронити українське імя і право українського народу до свободи і своєї самостійної держави. Згадав за тих родичів в Америці, що в найтяжчих часах придержали ту молодь при своїм народі й при своїй церкві, а також і при такій організації, як У. Н. Союз. І ніколи не припускав, щоб могла бути за ввесь час того оповідання між дітьми така гробова тишина, а як я скінчив, щоб з малих ручéнят могли виходити громи оплесків. Це не були оплески для мене, бо в моїй мові не було нічого особливого. Я тільки намагався коротко віддати те, що тут відчуває кожна мати і кожен батько, коли глядять на свою дитину, як вона маніфестує своїми словами і ділами те, що в тих батьків найдорожче. Я передав ті тонкости, які взязані з нашою акцією в Америці, коли ми притягаємо нашу молодь до серця української справи, до У. Н. Союзу. Я тим дітям нічого іншого не дав, і нічого їм не прибіцював. Я їм виразно сказав, що віддаю їм тільки кусень серця американських матерей і батьків, що мають такі самі діти, як ті, що були там перед мною, і які мають у своїм серці вічну журу, чи ті їх діти, що виросли поза Україною, мають у своїм серці також і нашу бідну і пошарпану українську землю. Ентузіязм, з яким ті діти приняли оте коротеньке моє оповідання, дав нам усім багато до думання. Бо можна було відчути, як близьким є собі український нарід, де він не виростав би і деб не виховувався. Серце всюди у нас — однакове. Навіть у дітей, хоч би вони родились і в інших краях, якщо тільки є вони під відповідною опікою і якщо його виховання є у відповідних руках.

Очевидно, що коли мені приходилось говорити до старшого громадянства, то треба було говорити інакше. Тоді я наводив найважніші події з нашого життя в Америці й пояснював, як вони повставали і розвивалися. На переломових моментах У. Н. Союзу і „Свободи" виказував я, як ми вчились в Америці розвивати власні сили, самі себе контролювати і самі собою правити. І як ми ті самі засади застосовували і до старого краю, як і до краєвої політики, в якій ми поборювали від самих початків угодовість, політику просьб і концесій, що паралізує народній організм, бо вбиває справжні творчі сили, які викликує самозахованчий інстинкт нації, коли нація здана виключно на себе саму. Тим вияснював я і становище української іміграції і до українського революційного руху, про який „Свобода" широко писала ще до світової війни і в якім добачувала шлях до визволення нашого народу.

Навязання тіснішого звязку

з діючими нашими чинниками в Европі, як і на рідних землях, було моїм дальшим завданням. Приходилось з ними обговорювати, яка є найдоцільніша акція з боку американської іміграції, коли іде про політичну допомогу визвольним змаганням України. Приходилось зясувати, які є політичні струї в Америці й куди вони тягнуть Америку, бо це все може заважувати у випадку вибуху війни в Европі. А від цього, в якім таборі опиняться Злучені Держави, залежатиме в многому і остаточний вислід української справи, що вирине в цьому міжнародньому конфлікті. Можу ствердити, що це, що українська іміграція в Америці не піде проти інтересів Злучених Держав, є цілком зрозуміле і для наших чинників в Европі. Тільки вони ставили таке саме питання, яке і ми тут ставимо, а саме: Чому українська справа має бути противною інтересам Злучених Держав, коли Америка видвигнула той клич самовизначення народів, якого здійснення домагається український нарід? Я їх запевняв, що ніхто нам в Америці не може заборонити обороняти ідеал Соборної України. Як і стверджував, що розумно ведена тут акція за визволення українського народу зпід усіх займанщин, не може бути уважана такою, що є проти інтересів Злучених Держав, бо визволення України означає порядок і спокій на сході Европи, а такого спокою і порядку бажає собі й Америка. І ми дійшли до порозуміння, що в такому змислі треба нам працювати як тут в Злучених Державах, так і в Англії та Франції, себто в тих краях, що числять у випадку війни на допомогу з боку Америки. Це є т. зв. бльок демократичних держав. У випадку війни цей бльок мусить точно знати, хто і за яку Україну прбивається. Та не треба ждати аж на війну. Ми вже тепер повинні в тих трьох краях скріпити нашу політичну акцію. А одним з таких засобів, як ту акцію скріпити, повинні бути інформаційні українські бюра. Щодо цього ми обмінялись думками, що, кому, де й як робити. Колиж мова про нашу тісніщу Батьківщину, себто про політику на українських землях під Польщею, то й тут зясували ми наше відношення до угодової політики, підкреслюючи ту шкоду, яку терпить через неї наша справа на міжнароднім полі, а зокрема в Америці, де від часу „нормалізації" перестали американські газети писати про українців під Польщею, бо ми стали там „внутрішньою" справою Польщі, а нічим іншим. Я дістав тоді точні інформації про територіяльну автономію, якої проект був підготовлюваний довгими літами, а побачив світ допевра

родніх установ чи навіть осіб як „чужих агентур”, як „неамериканських”, націстичних, „фашистівських чи яких там. Ми в „Свободі’ і в У. Н. Союзі не боїмося тут нічого. Навпаки, у таких випадках, про які згадую, доводиться ще виправдувати і таких, що проти нас виступають. Саме тепер так було. Та це є тільки наш обовязок так робити.

Відповідаємо за себе.

Як відомо, ми стоїмо на тім становищі, що відповідаємо за ту роботу, яку виконуємо в Америці. Як, хто і яку національну роботу виконує в Ріднім Краю — це в першу чергу діло тих, що там діють. А що ми бачимо, що найбільший підйом у нашому народі підносять ті, що самі себе, свою молодість, а то й життя жертвують за народню справу, то ми думаємо, що такий рух, який молодь до такої посвяти заставляє, виходить з життєвих потреб самої нації. І ми його підпираємо. Але не вбиваємо такого голосу, що має і щодо цього свої завваги.

Та це ніяка полеміка, коли, наприклад, хтось, не чекаючи навіть висліду доходжень з боку чужої поліції, приписує тим, що тісно звязані з українським революційним рухом, таке страшне і злочинне діло як вбивство Покійного полк. Евгена Коновальця. І коли ми у „Свободі” були змушені на такі вчинки гостро відповідати большевикам і У. Щ. Вістям, а зокрема ще й шікаґовському гетьманському орґанові „Наш Стяг”, то це був тоді наш обовязок. Та тепер є вже доволі доказів, щоб і невірні Томи пізнали, що полк. Коновалець згинув з рук большевицьких, на приказ Москви.

Ми оминали усякої непотрібної полєміки в „Свободі”, бо знаємо з практики минулого, що вона до нічого доброго не доводить. Та тепер переживаємо такі часи, що інтерес нашої іміґрації й української справи, а зокрема інтереси „Свободи” і У. Н. Союзу наказують нам не пускати плазом такі закиди, що походять з таких джерел, що намагаються нанести нам шкоду, чи з розмислом, чи з глупоти, засліплення і партійної ненависти.

Треба стати в обороні.

Зазначую, що не дбаю тут про У. Щ. Вісти, бо це є вже загально відоме, що це є їхнє завдання так поступати. Зате справа представляється цілком інакше, коли в такій ґазеті, як „Народна Воля” з 4. березня б. р. читаємо про український революційний рух і його провід ось таке: „Комуж як не нашим фашистам, належиться історична „заслуга”, що вони перші найшли патент, як „скомерціялізувати” українську визвольну ідею, тобто найшли спосіб, як з цієї ідеї тягнути цілком неідеалістичні доляри. Від добрих десять років ці наші „ідеалісти” заставили українське громадянство складати собі при кожній нагоді податок, щоб віддячувати йому привезеним з чужого поля крамом про єдиноспасаємість фашистської диктатури. Будучий український соціольоґ буде мати до прослідження цікаве явище: як можна перетворити ідею в бизнесове підприємство, що приносить дохід і проценти з кожного національного нещастя. А такого доконали наші фашистські чудотворці. Роблять польські жандарми пацифікацію в Галичині — люде складають податок на потреби „проводу” в Берліні чи Відні. Ідуть процеси проти жертв окупантського терору — той сам податок. І так далі. Нема національної катастрофи, яку не перетворилиб ідеалістичні комерсанти у — доляри. От що значить чистий фашистський ідеалізм”. Тепер питаю Вас, головні урядники: Чи може гірше змалювати український революційний рух найгірший ворог українського народу? Бо кими являються Покійний полк. Коновалець, чи загинувший Головінський, чи теперішній голова Проводу О. У. Н. полк. Мельник, що був передше у проводі революційної боротьби на властивім терені, на Рідній Землі? Мені здається, що цей революційний рух і діла згаданих осіб будуть дійсно розсліджувати історики, соціольоґи, мистці й т. п., а діла чи писанину таких людей, що виписують такі речі в „Народній Волі” розсліджуватимуть хіба лікарі-психіятри. І тому не з критикою революційного руху і його проводу приходиться розправлятись, а з такого роду оклеветуванням цього руху і його проводу, проти якого мусить піднести голос протесту кожна українська людина, що шанує свою націю і дбає про її добро. Ось тому не могли і ми мовчати. І тому прийшло в останніх часах до „полєміки” з „Н. В.”. Треба було видвигнути деякі справи, щоб „Н. В.” не ширила переполоху між нашими людьми, щоб не витягала „своїх” консеквенцій з фальшивих поголосок про те, що на Карпатській Україні дається притулок румунській Залізній Ґвардії, що там є „румунський фашистський леґіон під Хустом”. Такі річи треба спершу добре провірити, а потім остерігати Карпатську Україну і український нарід. А таке поступовання як Н. В. з 21. лютого б. р., коли вона виписує з поголосок, ширених ворожими нам аґентурами, алярмуючу статтю, та ще з таким своїм додатком, що „не буде великої несподіванки”, коли такий фашистський румунський леґіон знайде тут в Америці „піддержку серед наших власних „націоналістів”, які в тому готові видіти „будування української держави”. Що це є? Чи знає „Н. В.”, що вона пише і в яких часах?

Ще згадаю, що „Н. В.” постійно, як і большевики, чіпає нас за те, що ми не держимо з червоною Еспанією, а тільки з ґен. Франком, себто з — „фашистами” проти демократії, бо для „Н. В.” комуністично-соціялістично-синдикалістично-анархістичний уряд Еспанії це — демократія. У нас ні. Червона Еспанія це ще для нас поширення і закріплення впливів Москви, найбільшого нашого ворога. І це є для нас найважніше і рішаюче. Ми не годимося з ніким, хто добачує в Совєтах — демократію, хто закріплює впливи найбільшої світової тиранії. Ми змушені були ті всі справи тут піднести, бо й з українського боку наступають ті чорні духи, що хочуть вбивати ту акцію, яка ведеться і при допомозі „Свободи” та У. Н. Союзу в справі допомоги визволенню України. Нашу акцію хочуть звязувати з фашизмом, з не-американізмом і тим її шкодити чи вбити.

“Ballyhoo”

В Америці є одна слабість, до якої склонні американці. І хто це знає, той це може добре використати. Це т. зв. “BALLYHOO” — крик, шум довкола якоїсь річи, особи чи справи. Головне звернути увагу на один пункт. Ось таким пунктом, у нашому випадку, є „белигу” з — фашизмом „Свободи” чи У. Н. Союзу. „Белигу” виходить зі заложення, що як хто постійно верещить і обертає шум довкола чогось, то в те американець мусить згодом повірити. Так верещать і шумлять наші большевики і соціялісти-радикали, що прибравши тоґу демократів, себто ніби справжніх американців, пришпилюють нам назву „фашистів”. До них прилучились тепер ще й „карпатороссі”.

От берім у руки нюйорську російсько-жидівську ґазету „Новоє Русскоє Слово” з 7. березня б. р. і приглянься, що вона там пише з нагоди публичного „диспута”, який має відбутись 12. березня в Ню Йорку між „представником демократії” між українцями в Америці, себто проф. Н. Я. Григорієвим і москалем В. І. Лєбєдевим, що то в Ню Гейвен, Конн., назвав У. Н. Союз — фашистівським. Отже проф. Григорієв, як пише „Н. Р. Слово”, представляє українські „демократичні маси” в Америці, а точніше „антифашистську і антигітлєрівську струю, з центром у Скрентоні” з тим, що орґаном тої струї є „Народна Воля”. До течії українських самостійників „фашистів”, у протиставленні до „Народної Волі”, є, як пише „Н. Р. Слово”, маса, що „іде за вожаками, що приняли фашистівсько-гітлєрівську окрасу”, а орґаном тих мас є джерзиситська „Свобода”. Згадується заразом і за У. Н. Союз і пишеться таке: Навіть тому 12 років нинішній фашистський самостійний „Український Народний Союз” називався „Русским Народним Союзом”.

Часопис закликає до масової участи у цій „дискусії” і каже, що українські „демократи” прийдуть масово поперти проф. Григорєва. Очевидно, що коли глядіти на те тільки як на московсько-жидівський бизнес — то можна махнути на це рукою. Та бачимо, що ці справи сягають куди глибше. Бо такі фальші про „Свободу” і У. Н. Союз пускають своїми писаннями в першу чергу такі часописи як „Народна Воля” і У. Щ. Вісти та такі як п. Григориїв. Ось це нам треба знати і на те звертати увагу, щоб заздалегідь захистити нашу іміґрацію і наш У. Н. Союз та „Свободу” від тої шкоди, яку можнаб понести через такі невідповідальні вчинки в часах війни, чи іншої напруженої ситуації, коли то хвилево заважує гістерія, та коли є можливість для ріжних темних духів використати того роду наклепи, щоб при їх допомозі „розрахуватись” чи пошкодити українській справі взагалі.

Наше становище.

Супроти цього, коли ті речі підношу, зазначу на тім місці те, що вже нераз було нами піднесене: Наші соціялісти, радикали, соціял-революціонери, чи большевики не будуть нас в Америці вчити „демократії”, бо Злучені Держави не є соціялістичною ні комуністичною державою. Ми не проповідуємо ні соціялістичного, ні комуністичного, ні монархістичного порядку, так само, як не проповідуємо фашистівського чи націстичного. Ми вважаємо, що ті методи, якими ми піднесли наш нарід в Америці, а зокрема в У. Н. Союзі, є для нас добрі, бо вчать наш нарід самому за себе думати і собою правити.

Зазначуємо, що ми тут в Америці не будемо рішати, які будуть порядки в Україні, а тим самим і в теперішній Карпатській Україні. Наші ідеали, згідно з правдиво американськими, виявляємо ясно й отверто, але, якщо в Ріднім Краю навіть і булиб деякі потягнення, які не є цілком згідні з нашим способом думання, ми, хоч маємо свої критичні завваги, не хочемо робити Каїнової роботи і виявляти їх в такий спосіб, щоб помагати нашим ворогам ще нашими власними руками нищити змагання нашого народу до визволення України. В „Юкраініен Віклі” даємо часто відповіді анґлійською мовою на напасти і клевети, які появляються в американській пресі. І висказуємо при таких нагодах наші американсько-українські переконання. Тепер ще видаємо анґлійською мовою спеціяльні брошури про ці справи. Хоч як тяжко доводиться нашому народові в Европі здійснювати ідею Великої України, хоч як скомпліковані є ті міжнародні щляхи, якими актуалізується наша справа, то проте ми глибоко переконані, що український нарід знайде свою власну дорогу, що таки пробється поміж тими колідуючими зі собою суспільними доктринами і заведе у своїй державі такий лад, який відповідатиме духові, характерові й інтересові українського народу. Та найважніше тепер те, щоб звільнити нашу землю від ворогівц І це є наше найважніше завдання як нації. Ми є тої думки, що ситуація тепер така, що всі ті, що є проти визволення України, будуть ними далі, хоч би ми дали себе на хрест прибити за демократію. Тут не іде про демократію, фашизм чи націзм. Тут іде про державня українського народу в неволі в першу чергу на те, щоб коштом крови і багатств України могла далі вдержуватись червона московська тиранія, а далі, щоб могли вдержуватись польське „моцарство” і румунське циганство. А такої демократії, що це визнає і попирає — ми не визнаємо. Так ми це розуміємо в „Свободі” й тому глядимо на міжнародні положення і комбінації та ріжні „ізми” в подібний спосіб як це роблять всі інші народи в світі — з боку інтересу українського народу. А що цей інтерес не колідує і ніяк не може колідувати зі справжнім американським інтересом, то ми і не входимо в ніякий розріз з нашим американським патріотизмом. Ми працюємо для здорової Америки і для здорової України.

Наступною точкою програми річного засідання була: дискусія над звітами головних урядників. Маючи на увазі, що першою була дискусія над звітом головного предсідника, то головний предсідник передає провід нарад заступникові гол. предсідника Г. Германові. До дискусії над звітом гол. предсідника зголосились: Д. Капітула, д-р А. Т. Кібзей, С. Слободян, М. Давискиба, І. Лисак і Т. Шпікула.

(Докінчення буде).

недавно, але, як відомо, був польським соймом відкинений та навіть не вписаний до соймових протоколів. Його й заборонено друкувати в часописах. Згідно з тим, що мені заповіджено, акція з територіяльною автономією не повинна скінчитись на цім відкиненні польським соймом, а має вийти деінде, перед ширшим світом. А чи це так буде, покаже найближча будучність. У Польщі не так то легко вести тепер українську справу леґальним способом навіть і „льоялістам", бо там панує терор. Тому не диво, що й ця акція іде пиняво. Принаймні так воно здається.

Карпатська Україна

була також у пляні моєї подорожі. Звязок, який мав бути навязаний, мав практичну ціль: в порозумінні з проводом Закарпаття розпочати в Америці масову протестаційну акцію проти давнього празького режиму за те, що перевів баламутний шкільний плебісцит та не спромігся дати за 20 років автономії Закарпаттю. Те все я зясував у моїм докладі на засіданні Першої Української Національної Ради в Ужгороді у вересні м. р. Та події змісця посунули там нашу справу куди інде, бо наступав розвал давньої Чехословаччини, а з тим і обава, що наґло може прийти до цілковитого знищення українського доробку на Закарпатті чесько-москвофільською спілкою, а то й загарбання Закарпаття Мадярщиною.

У тому часі надійшла до мене в Европі спеціяльна повновласть від У. Н. Союзу і Обєднання Українських Орґанізацій в Америці, щоб від імені української іміґрації допомогати Закарпаттю добитись своїх прав.

Уся та моя політична акція, що була ведена в Европі у цій справі згідно з тим порученням, була ведена на таких засадах, що український нарід на Закарпатті, як і на інших землях, має право до самовизначення, та що леґальним речником такого самовизначення на Закарпатті є те, що рішає Перша Українська Національна Рада.

В Укр. Нац. Раді добре розуміли, що завданням української політики на всіх землях має бути в таких хвилях обстоювання права українського народу до повної незалежности. Вони знали далі, що чеська влада в Празі не визнає такого способу думання та схиляється у бік москвофілів, хоч ті останні були властивими ворогами не тільки українців, але й чехів, бо змагали до прилучення Закарпаття до Мадярщини. Ось тим треба собі толкувати це, чому Прага, змушена обставинами дати автономію і Закарпаттю, іменувала перший уряд на чолі з Бродієм, явним зрадником як українців так і чеської держави.

Українське політичне положення було ще скомпліковане з цього боку, що судьба Закарпаття була в многому залежна й від того, що діялося в сусідній Словаччині. А там діялися речі, цілком подібні до тих, що їх бачимо сьогодня. Навіть можемо ствердити, що теперішні події, себто змагання Словаччини відірватись цілковито від звязку з Прагою, є тільки продовженням того, що зачалося тоді, коли я там був. Словаки не вірили приреченням Праги. Не вірили, що Словаччина дістане такі права, що буде могла дійсно собою сама правити, що з неї заберуться тисячі чеських урядовців, що вона матиме своє власне військо й т. д. І це було причиною, що народня партія Глінки змагала таки до повної самостійности. Чи і які тут були втручування Німеччини — це вже друга справа. Я говорю про те, що знаю і бачив. Для Укр. Нац. Ради це становище словаків було дуже важним, бо якби вони відірвались від чехів, наше Закарпаття булоб відтяте від Праги.

Та проте Укр. Нац. Рада таки заявилася за Закарпаття як окрему державу в конфедерації з державами словаків і чехів. Якщоб Словаччина була тоді таки проголосила самостійність, то наше Закарпаття мусілоб було зробити те саме. Я домагався від імені української іміґрації у тих чинників, у яких мені доводилось бути, права самовизначення для українців на Закарпаттю, включно до повної незалежности з тим, що перша Укр. Нац. Рада є згідна на конфедерацію. Властива і головна моя акція була звернена на Англію, де треба було мати конференції в першу чергу з представниками преси, як англійської так і американської, потім з іншими чинниками, а далі добути послухання в міністерстві закордонних справ. На такі конференції приходив я з відповідними комунікатами, щоб, у всякому випадку були з нашого боку документи у тій, тоді так дражливій, баламутній і напруженій міжнародній справі, якою стала справа Карпатської України, що тоді буквально не сходила день за днем зі шпальт усіх англійських газет. Моїм завданням було звернути увагу, що це Польща веде властиві інтриґи, щоб Мадярщина забрала Закарпаття.

Стверджу, що всі політичні потягнення були завжди повзяті по попередній виміні думок з екзекутивою У. Н. Союзу і Обєднання. А там в Европі був я також у звязку з Проводом Орґанізації Українських Націоналістів. Ще підкреслю, що бажання Першої Української Національної Ради і тих, що є тепер при владі Карпатської України, знав я з особистого з ними контакту і з того запевнення, яке тоді зложив тодішній посол, а пізніший міністер Юлій Ревай, коли ми ті справи обговорювали на нарадах в Ужгороді.

Також згадаю, що коли у Відні дня 2. листопаду 1938 р. видано в Бельведері рішення, яким признано Мадярщині Ужгород, Мукачево й Берегово, я зложив від імені української іміґрації в Америці протест на руки премієра о. д-ра Волошина, а в присутности чехословацького міністра справ закордонних Хвальковського. І то з двох причин: перше тому, що віддано Мадярщині історичні українські міста, а друге, що ніхто не може вирішувати ніякої територіяльної української справи, коли не є делегований до такого вирішення самим українським народом, або, коли при такому вирішуванні не є заступлена українська сторона і не дає на те згоди.

Зроблено все, що було можливе.

Український нарід де міг там став в обороні Закарпаття. Те саме можна сказати і про у українську іміґрацію в Америці, що в тих критичних часах стояла вірно при У. Н. Союзі й в довірю до нього виконувала те, що він доражував робити. Ми тішимося, що й наша одробина праці й жертви могли причинитись до того, що сьогодні маємо Карпатську Україну зі своїм рідним урядом і зі своїм рідним прапором. Ще багато прийдеться зробити, щоб допомогти вдержати цю нашу державу, охороняючи її перед своїми і чужими ворогами. Тому праця У. Н. Союзу і нашої іміґрації не скінчена й на тім полі. І я певний, що вона буде далі продовжуватись і то в збільшенім обємі, бо, як знаємо, вже видвигнена в світі не тільки Карпатська, але — і Велика Україна, себто та сама, що була вже й в серці тих піонірів, що тому 45 років про неї мріяли, коли клали перші основи під наш сьогоднішній, так пишно розцвилий — У. Н. Союз.

ЗВІТ Д-РА ЛУКИ МИШУГО, ЯК РЕДАКТОРА „СВОБОДИ".

Вправді „Свободу" видає „Українська Пресова і Книжкова Спілка", але, згідно з ухвалою конвенції У. Н. Союзу, члени організації обовязані бути її передплатниками. Крім цього „Свобода" являється офіційним органом У. Н. Союзу. Вже цього досить, щоб з боку Спілки і редакції відчувати обовязок відповідальности за цей часопис як перед головним урядом У. Н. Союзу так і перед членством. Ось це й є та причина, чому являюся на річних нарадах головного уряду У. Н. Союзу і чому ми зі „Свободи" почуваємо себе зобовязаними здати звіт і відповісти на всякі запити, звязані з ідеольоґією часопису чи з тим, що й як виконано з нашого боку для добра і розвою У. Н. Союзу.

Загальне добро — рішало й заважувало.

Ми виходили в „Свободі" з цього заложення, що вона істнує для ідейних, загально-народніх цілей. Її давніше закидали, що вона „бизнесова", бо має у першу чергу на приміті бизнес У. Н. Союзу. Знову інші змагали усіми засобами до цього, щоб вона „не мішалась до політики", бо це „шкодить бизнесові", себто приєднуванні членів до У. Н. Союзу в цілях асекураційних. Тепер ніби ті закиди відпали. Виходилоб, що У. Н. Союзові не повинніб уже робити закидів за політику „Свободи" і він повинен би робити кращий „бизнес". Та на ділі таких змін не видно. Бо хоч У. Н. Союз зростає, то не завдяки тим, що його відтягали від „політики", а затягали до „бизнесу", а тільки завдяки тим, що саме добре відчувають т. зв. „політику У. Н. Союзу". Бо ні „Свобода", ні У. Н. Союз, не були ніколи „бизнесовими" в тім розумінні, щоби мати на думці тільки гроші, заробітки і збивання маєтку. Економічна господарка в У. Н. Союзі й його фінансовий зріст належали до природних, цілком зрозумілих обовязків організації, бож У. Н. Союз являється уже з самої своєї природи фінансовою інституцією. Але з тим додатком, що до „бизнесу" У. Н. Союзу належало від самих початків дбати про обезпечення національного й духового українського життя в Америці. А далі: допомагати Рідному Краєві перенести його тяжкі страждання, обороняти його перед ворожими наступами та підтримувати на Рідних Землях усе те, що веде нашу націю до визволення. Так воно було з У. Н. Союзом давніше, так воно є у ще більшій мірі — тепер. Ось так ми ту справу розуміємо й в „Свободі". І в такий спосіб її представляємо, коли самі пишемо про У. Н. Союз, коли поручаємо його нашим читачам.

Напрям „Свободи".

Але й це все становить також і зміст самої „Свободи". Її напрям остав такий самий як той, що був основно обговорений і затверджений останньою Конвенцією У. Н. Союзу. Як в українських справах так і американських гляділи ми не так на тих, що виголошують гарні засади, а більше на тих, що посвячують себе здійсненню тих засад. Рішаючим являлася для нас активність, дійсна участь у розбудові Америки чи України.

Нам і тепер приходилося забирати голос у таких справах, задля яких істнують глибокі конфлікти, в Америці й в краю. Та ми в таких випадках гляділи на діла, а не давали себе зводити таким загальникам, як „демократія", „фашизм", „націзм" і т. п., бо вони самі собою нічого не означають, а тут в Америці є засобом для кидання калюмній на немилі особи, групи чи партії. Як відомо, то з тим лихом почали вже боротьбу і справжні американські поступовці. Та коли вже й вони вважають це небезпекою для Америки, то щож тоді сказати про ту небезпеку, яка загрожує з такого поступовання в українсько-американському житі.

„Свобода" свідома цього, що має служити загальній українській справі, нашій іміґрації, а зокрема У. Н. Союзові. Вона розуміє, що всі ми добре знаємо, що ми живемо в Америці й є американськими громадянами. А це значить, що це вже є природнім нашим обовязком дбати про добро того краю, якого добро є нашим власним добром. До цього „добра" належать і ті ідеї, які положені в основу Америки. Про це ми добре знаємо і цього пильнуємо. І то не з якогось примусу чи страху, а з дійсного переконання. Знаємо, що як наш У. Н. Союз мав повстати, то тоді з розмислом вибрано для цеї події День народин Вашинґтона. Це була добре обдумана маніфестація. Вона мала задокументувати, що та країна, яка приняла вигнанців з України, є дорога українському народові, та що дорогими є для нього ті, що той край збудували, своєю кровю його обороняли, а зі свого розуму уложили такі мудрі засади, які довели цей край до величі, багатства й світового впливу й значіння. Від часу цього визнання ось тих демократичних ідей нічого не змінилося ні в У. Н. Союзі, ні в тій „Свободі", що є речником і виразником тих ідей. Ми тільки тепер, маючи до помочі орган, видаваний англійською мовою, себто „Юкраініен Вікли", як також тут роджені й виховані молоді сили, ті давні наші ідеї ще більше, ширше й глибше розробляємо. Що більше: Англійською мовою, в численних статтях і дописах, виказуємо, що американська демократія, у свому правдивому виді, є такою, яку український нарід застосував у свому державному житті ще далеко перед повстанням Злучених Держав, коли Україна була самостійною державою. Та все те не означає, щоб ми не могли ставитись критично до ріжних таких посунень, які під плащиком ніби

„демократизму" розточують американський здоровий організм, а також і наш, затроюючи його комуністичною отруєю, що прибирає часто невинний вид „лібералізму" чи „соціялізму", себто тої отруї, яка вже раз завдала важкий удар українському народові. Ми не шукаємо тут в Америці поради ні в якого „інтернаціоналізму". Ми не дістаємо ніяких поручень чи приказів з Берліна чи Риму, ні від націстів, ні від фашистів. І є ми за те, щоб також ніхто не діставав поручень і вказівок з Москви чи від Другого чи Третього Інтернаціоналу. Як нам щось не подобається в Америці, ми маємо спромогу добиватись свого права. Не потребуємо звертатись до когось іншого й шукати в нього поради, що й як нам тут робити. Американська конституція дає нам доволі свободи, коби тільки ми хотіли з неї користати. Тому, коли ми займаємося тут ще й обороною того краю, з якого ми, чи наші батьки, вийшли, то робимо тільки те, що було й є ще далі американською традицією: ставати в обороні покривджених, переслідуваних і поневолених народів. Тому ми цілком не дамо себе залякати щодо цього, що проповідуємо потребу допомоги революційній боротьбі нашого народу з окупантами українських земель. І не лякаємось, коли хто пробує нас страшити, що ми підпираємо „терористів". Бо в тім краю можна й це робити, особливо, коли це ведеться так явно й отверто, як ми це ведемо. Миж свідками, що от дня 26. березня б. р. в Ню Йорку обєдналося 38 ірляндських організацій, під проводом CLAN NA GAEL та "IRISH REPUBLICAN ARMY VETERANS, INC.", щоб відновити в Америці рух за повне визволення Ірляндії, себто за її обєднання з північною частиною, що є під владою Англії. Нова ірляндська організація виступає під назвою "UNITED IRISH REPUBLICANS", а її головним лідером є радний міста Ню Йорку MICHAEL J. QUILL. Організація ця заповіла, що хоче зеднати симпатії Америки для революційного змагання обєднати цілу Ірляндію, та що для цеї ціли збиратиме гроші, так як збирала міліони від симпатиків в 1921 році. Організація хоче видавати ґазету з виразним напрямом створити з Ірляндії край з 32 повітами, виявляючи виразно свої симпатії до терористів, що недавно тому вчинили по ріжних містах Англії бомбові вибухи, щоб змусити таким чином Англію забратись з Ірляндії. Як бачимо, цей рух є звернений проти держави, з якою Злучені Держави тепер у найбільшій приязні, з якою творять т. зв. „демократичний бльок". Та ніхто не каже, що це рух „проти-американський". Щож тепер говорити про нашу допомогу визвольній акції для визволення України? Вона то вже цілком не колідує з інтересами Америки. І що важніше: не буде колідувати.

Боротьба з наклепами.

Наші вороги намагаються представити ось ту працю не-українською, замовленою з Берліна і т. п. Ми добре розуміємо у цьому ролю большевиків, бо це їхнє діло виступати тепер ніби в обороні „демократії" і тим способом виконувати свою кертичну роботу. Так вони обдурюють американців не тільки щодо нас, але й в інших випадках, вкрадаючись таким чином в американські організації, робітничі юнії, до університетів чи інших шкіл і т. п. Ніби ведуть боротьбу з „фашизмом", а вщіплюють большевицьку заразу. Та, як бачимо, це вже забагато й для Америки. Ошуство зачинає виходити наверх. І ось таким чином зявляються вже охоронні закони проти „червоних", як от в нюйорськім стейті, де не поміг навіть опір ґубернатора Лімена. І не вдалося розтягнути цей закон на „фашистів", як до цього дехто прямував, бо посли і сенатори вже краще поінформовані щодо цього, що є властивою і правдивою загрозою Америки. З цього не виходить, що вони симпатизують з фашизмом. Ні. Вони тільки не пішли на большевицько-лібералну вудку, щоб добачувати фашизм там, де його нема. А ухвала протикомуністичного закону в Вашинґтоні вказує також на те, що й американський політичний центр уже пізнав комуністичну небезпеку, що то зачала розкладати вже й американську армію і фльоту.

Очевидно, що ми дивимося здоровими очима на ухвалювання того роду законів, бо вони можуть стати згодом для американських реакціонерів претекстом і для інших цілей і порахунків, що моглоб стати загрозою для американської свободи. Та чи і тут не винна ота нахабна і кертична большевицька робота, що ввесь час займається звичайним донощицтвом на немилі їй ґрупи чи організації й нацьковує проти них американське громадянство й американський уряд, клеймуючи їх „фашистами", не-американськими установами, партіями чи ґазетами?

Під тим оглядом не відбігла далеко від большевиків і наша „соціялістично-радикальна" ґрупа. Не думаю тут наводити те, які є політично-ідейні розходження між „Свободою" і цею ґрупою, бо це є. вже аж надто добре відомі речі. Та який не був би підхід цеї ґрупи до теперішнього українського національного руху й тісно звязаної з ним акції посилення революційного напруження українських мас, то він повинен мати на увазі, що це є наша власна справа, внутрішня, чисто українська. Так ми і ставимось до таких справ. А далі таке: наприклад в Англії нікому і в голову не впаде назвати Чемберлейна чи Ґаліфакса „комуністами", чи навіть симпатиками большевиків, коли їм інтерес їхньої держави поручає піти на баль, влаштований совєтським посольством. Культурна Англія, у всіх своїх партіях, розуміє, що їй треба дістати совєтський ринок збуту, що англійська торговельна місія має в цій справі добити згоди з Совєтами в Москві, а тому в Лондоні треба цій акції підготовити ґрунт. Тому й ідуть найвищі державні функціонарі на совєтський баль. А і з того, що Чемберлейн їздив до Мінхену і нараджувався з Гітлером, не назвали його „націстом", як не назвали його „фашистом", коли переговорював з Мусолінієм. А чи ми українці, не маючи своєї держави і своїх державних мужів, не мусимо часами виступати в подібних випадках від імені партій чи організацій? Вправді наші ролі куди менші, але чи менші наші завдання? Вправді люди, з якими доводиться говорити нашим висланникам, часто займають куди нижчі становища ніж це булоб тоді, колиб наші висланники говорили від імені України як великої держави, але чи це зміняє суть справи? Нам треба також мати в ріжних краях своїх людей, що працювалиб для нашої справи, себто для справи — української. Та з цього, що хтось сидить і виконує таку працю у Відні чи Берліні, ще не виходить, що він уже є „націстом", що поширює в українському народі німецький націонал-соціялістичний світогляд. Таке саме є і з тим, що сидить наприклад у Римі. Ні одна американська ґазета не закине другій „фашизм", коли знайде в ній, наприклад, симпатичний опис її кореспондента якогось виступу Мусолінія з нагоди якогось фашистівського свята побіди чи чогось подібного. Ніхто не напише, що такий кореспондент поширює в Америці „фашизм". І тоді, коли американські кореспонденти описували триюмфальний вїзд Гітлера до Відня і те, як люди цілували заболочені колеса від його автомобілю, то ніхто з американців не закидав ні тим кореспондентам, що таке описували, ні тим ґазетам, що таке передавали, що вони поширюють „націзм" в Америці. Коли американські ґазети описали геройство армії ген. Франка при обороні Альказару, чи звірства червоної еспанської армії, то в цьому ніхто в Америці не добачував поширювання симпатий для диктатури і фашизму. Та все те виглядає цілком інакше, коли пише „Свобода", коли про це пише український кореспондент з Відня чи Берліна. Тоді, в розумінні наших большевиків і радикал-соціялістів, це вже „фашизм" чи „націзм". Ще большевиків моглиб ми зрозуміти, бо ті судять після себе. Думають, що як вони є рабами Сталіна, хоч сидять в Ню Йорку, то як можна не бути „націстом" в Берліні, а „фашистом" в Римі, і не працювати для Німеччини чи Італії, а для України? Ось так думають большевики. Але і так розуміють це наші соціял-радикали. Виходить, що однакова в них душа і однакова етика. Тому я і не дивуюсь, коли вичитую в „Народній Волі" з дня 7. лютого 1939, ч. 14) таке: „Редактор тої ґазети (себто „Свободи"!) промовляв з контрольованого гітлерівцями радіо у Відні і йому позволили це робити". Це написано в „Н. В." як додаток до того, що „Свобода" ніби друкувала „заклики, щоб Карпатську Україну віддати під протекторат Гітлера". Оттак собі сказано в „Н. В.". Дуже „невинно" та ще з порадою, щоб „не гніватись" за таке. А далі у цій „Народній Волі" дають ще мені пригадку такого роду: „...д-р Мишуга, котрий говорив на тому засіданні (себто „Обєднання"), що „вже нині федеральні агенти випитують наших провідників і з тих допитів видно, що в руках тих агентів є певні доноси на наші національні інституції й деяких наших людей", повинен призадуматись, чи він своєю поведінкою і писаниною в ґазеті, якої є редакором, не наробив сам „доносів" на цілу українську визвольну справу".

Я не звертав би уваги головних урядників на такі речі, якби не те, що живемо в дуже „гарячих" часах, коли небезпека вибуху світової війни не минула. А нам ще тому яких 8 місяців відгрожувано, щоб ми пригадали собі часи світової війни, бо в скорому часі може з нами статись далеко гірше. Себто може статись зі „Свободою" і У. Н. Союзом, бо тим панкам, що так погрожують, іде ніби про „народне добро". Очевидно, що большевики грозять нам у своїй пресі цілком отверто. Але це вже належить до їх „фаху".

Це є факт, що я був у Відні й говорив через радіо. І це є факт, що мене ніхто не змушував говорити інакше, як я тоді говорив від імені української іміґрації. І фактом є те, що мені передали через українців від заряду радіової стації, щоб я не сказав щось такого, що далоб притоку до дипльоматичної інтервенції з боку Польщі чи Мадярщини, бо й так уже уряд засипаний протестами, з яких останні дали до зрозуміння, що якщо будуть продовжуватись атаки на ті держави через радіо, то будуть зірвані дипльоматичні зносини.

В голові „Народної Волі" не може поміститись, щоб могли мені у Відні дозволити говорити, як я не є „націстом" чи там „гітлерівцем". Колиж я говорив, то видно, що редактор „Свободи" є гітлерівцем, а як так, то і гітлерівською є „Свобода". А що „Свобода" є офіційним органом У. Н. Союзу, то й гітлерівським є У. Н. Союз. Себто всі ми є „чужими агентами", не-американцями. Я тільки не можу собі тепер уявити, що то було би, колиб так редактор „Свободи" як журналіст чи як громадський діяч мав був інтервю з якимсь націстичним провідником, або з Гітлером, як це буває з американськими громадянами чи журналістами. Тоді певно наші „оборонці" демократії завилиб в один голос, щоб його вигнати з Америки, коли вони вже витягають аж такі далекосяглі консеквенції з так прихильно принятої Рідним Краєм промови через радіо про те, що думає українська іміґрація в Америці про українську справу. Саме та промова внесла певне заспокоєння у краю щодо деяких справ. І це виразно підкреслив „Новий Час".

Федеральний аґент, що розпитував мене на кораблі, знав дуже добре про те, де я був і що робив. Знав навіть за перешкоди, які мені роблено в справі візи до Англії, як і те, що в англійськім консуляті в Парижі списувано зі мною цілу годину протокол про ціль моеї політичної поїздки, випитуючи докладно про наше відношення до Німеччини, а навіть і те, чи ми ведемо нашу акцію за згодою американського уряду. А коли я запитав аґента, чи в Вашинґтоні є які закиди проти мене, чи тих, що мене вислали, він рішучо заявив, що нема ніяких, та що саме те, що Вашинґтон відноситься до нас з довірям, є причиною, чому він прибув на корабель, бо тут не розходиться про те, щоби були такі закиди проти нас, в які можна повірити, а про те, щоби дати авторитетні відповіди на закиди, пороблені ріжним нашим видним громадянам і нашим організаціям, пороблені „кимсь". Хто ті донощики, не тяжко було догадатись, коли мені перечитувано десятки ріжних закидів. Уже сама стилізація зраджувала джерела.

Ось ті речі доводиться мені тут урядово піднести, щоб ми знали, хто, коли і яку прислугу робить тепер українському народові й українській справі, коли як не злочинно то нерозважно цькує проти українських часописів чи на-

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

АНГЛІЄЦЬ ПРО НІМЦІВ.

Розглядаючи причини, що заставляють Німеччину бути загрозою світовому мирові, лондонський тижневик „Обзервер" знаходить головні причини в німецькому національному характері.

Центральною прикметою німецького характеру, на думку цеї газети, є страх бути оточеним з усіх боків ворогами. В цьому страху є почуття жалю для себе самого. Далі в німців є нахил не добачувати справжнього життя, а замісць цього вірити в преріжні казки, що з життям не мають нічого спільного. Німець відчуває дуже болючо, як його інші люди не люблять. Це все є признаки почуття нижчости.

Такі речі про німців виговорив тижневик, що від самого обняття влади в Німеччині Гітлером усе стояв за те, що Англія й Німеччина можуть погодитися, а повернувся проти Гітлера й Німеччини доперва по занятті Чехії Німеччиною.

ДВІ КУЛЬТУРИ.

З опису німецького духа „Обзервером" можна легко догадатися, що англійці займають в цих ріжних справах інакше становище.

Англієць осуджує почуття жалю до себе самого. Для англійця це признака слабої дитини, негідна дозрілого чоловіка. Вірити в казки, а не добачувати справжнього життя вважається в декотрих народів гарною признакою; для англійця це теж признака дітвацтва, без огляду на те, чи людина, яка цю признаку показує, має голу губу чи вуса на губі. Англійцеві теж байдуже, що його інші не люблять; на його думку, це дитина, що ще не виросла й не розвязалася чуттєво від родинного дому, почувається ніяково, як її не люблять.

Люди, що в таких справах займають так протилежні становища, не можуть жити зо собою мирно.

АМЕРИКАНЕЦЬ ПРО АНГЛІЙЦІВ.

Сказали англійці прикрі речі на адресу німців, як розчарувалися в можливости наладнати з ними мирно свої ріжниці, та сказали й інші народи прикрі речі на адресу англійців, коли зневірилися в англійців.

Трапилося таке в час мінхенського договору між Гітлером і Чеймберлином, коли багатьом людям здавалося, що Чеймберлин поламав свої засади й обіцянки.

При тій нагоді журналіст Дж. С. Колис написав був в американському журналі „Ню Репоблик" статтю під нагoловком: „Нотка про англійську душу", і в цій статті казав, що англієць не має серіозности, щирости й послідовности. Він не здібний на остаточні рішення. Англієць нездібний на основність. Він не може глибоко вірити в щонебудь. Він не признає своїх переконань остаточними, тому від них часто відступає. Він не має пристрасної віри в ніщо й в найважніших справах займає становище змученої приязні. Він є толерантний для найбільшої глупоти й найбільшого грубіянства.

Через те англійці як народ є повними невдачниками в інтелектуальних і артистичних справах. Їх ідеалом є джентелменство, а за джентельмена вони вважають чоловіка, котрий потрафить виголосити промову до мішаного збору, нікого не ображаючи. Та не будучи доброю інтеліґенцією ні добрими артистами, англійці є добрими політиками: їх увесь успіх політичної держави. Англійці вміють вести парлямент, себто правити собою, а не через нього своєю імперією.

У цей спосіб американець, зібравшися наговорити англійцям масу грубіянства, наговорив їм мимоходом немало компліментів.

НА СТРІЛЕЦЬКІЙ МОГИЛІ

Ранною весною, як сніги стопились,
Як степи і ниви в зелень оповились,
Там під небосклоном співа і звенить,
Малий жайворонок свій псальм свіркотить.
На нивах, левадах ще блищить роса,
До сонця всміхаєсь вся божа краса,
Гень гень серед поля висока могила,
Весна її чаром своїм оповила.
На ній хрест дубовий високо сторчить,
Про наші визвольні змагання свідчить.
Батько з малим сином в ті весняні дні,
Прийшли, щоб глянуть на могили святі.
Хлопчина до батька щебече, пита:
Чия то могила висока така?
Тут у тій могилі багато їх спить,
І про волю долю, про майбутнє снить.
Хлопчина на батька цікаво глядить,
Хто там в тій могилі під землею спить,
І про чию волю і про долю снить?
Тут, моя дитино, сплять наші стрільці,
Наша краса, мрія, наші молодці,
Що славно боролись, життя віддали,
Щоб нам лекше жилось на рідній землі.
Ось тут на той хрест дитино дивись,
Там на хресті знайдеш різблений напис,
Хто там спочиває, хто віддав життя
За волю народу, за його права.
Хлопчина споглянув і напис читає,
З голови шапчину поспішно здіймає,
А в очах голубих сльози мерехтять,
Молитву побожно уста шепотять.
Скінчивши молитву і на позір став,
Присягу дитячу на могилі склав:
Як виросту дужий, кріс буду носив,
Нашу Україну буду боронив.

К. Маланчукова.

ВІРИТИ ТІЛЬКИ В СЕБЕ

З нагоди сумних подій, що з ними звязана траґедія Карпатської України, львівський часопис „Неділя" написав статтю п. н. „За честь, за славу, за народ!". В ній автор зазначе, що бувають речі, що про них ніяково писати чорнилом. Хотілось би отворити серце і писати кровю. Між іншим читаємо там таке:

Тепер уже не будемо вірити нікому й нівкого. Тепер уже не будемо „орієнтуватися" на ніяку з світових потуг. Тепер зачнемо вчитися **вірити в себе!** Шлях до тієї віри показали нам наші закарпатські Брати-Герої.

Бо тільки подумаймо, тільки подивімся на те, що сталося й на те, що заістнувало.

Коли вже Гітлер справді зрадник і обманець, то зрадив і обманив він не тільки нас. Не тільки хитрих Чехів і примітивних Словаків. Могутня Анґлія, амбітна Франція, союзна Італія, опинились теж в ситуації, на яку в першу хвилину, можна було реаґувати тільки чуттям. За одну ніч утратили Чехи не тільки державу, самостійність, майно в державних арсеналах і в державних скарбницях. Вони „додали" до того ще свою честь — виявились найнікчемнішими з народів, що їх знає історія! Показали себе нікчемними супроти переможних Німців і так жеж нікчемними провокаторами супроти Українців, з якими, повинна їх була поєднати спільна загроза. Перед одними впали ниць, кинулися лизати лапи переможця й запевняти себе й світ що неволя принесла на німецьких штиках, це їх щастя, визволення від клопотів самооборони й небезпек боротьби. Так бодай говорив до мікрофону їх „історичний" президент Гаха. Других вони зрадили за всіми правилами Юди — здезорґанізувавши їхню самооборону, де могли, там їм стріляли у спину, а де вже не могли стріляти, там денунціювали. Справді в переломових для Европи березневих днях показали перед світом та історією всю безодню своєї підлоти.

А ми? А наші закарпатські брати. Не заломили рук, дізнавшися про те, що Німцям уже не подорозі з Карпатською Україною. Не послухали „дружніх порад" німецького аґента, що радив їм „погодитися з мадярами". Не збентежилися провокацією Прхали. А хоч з першого моменту знали, що ніхто їм не допоможе й ніщо їх не спасе, **вхопили за зброю!** Ні пяди землі не віддали даром, ні кроку взад не поступили без бою!

В чотирокутнику невтральних, що так страшно нагадує нам уже раз пережитий нами чотирокутник смерти, рішили радше згинути, а не скапітулювати. І гинуть і не капітулюють досьогодні! Вони, — ці наші Брати — пригадали, що понад віру й довіря до „союзників" є ще **віра в себе,** крім дипльоматичних комбінацій є ще **боротьба,** є ще **саможертва, безнадійна й даремна може на сьогодні, але важна, конечна, невідклична на завтра, на майбутнє, що його може створити й забезпечити тільки віра, воля і кров геройства!**

МІЛІОНЕРКА.

Графиня Гавґвіц-Ревентльов, що була колись панною Барбарою Готон, дідичка міліонів Вулверта, вернулася недавно до Америки, щоби відзискати назад американське громадянство.

У ПУСТИНІ

Бу-Сада.

Бу-Сада це ще не справжня оаза, вона 1,700 стіп понад рівнем моря, а перед самою оселею знімається стрімка, брунатна скельна стіна. Та в цій оселі є все, що належить до справжньої оази та базару серед пустині. Перед готелем лежать верблюди у піску, ждуть подорожніх. У вузькій вулиці, що йде в глибину міста, торговці продають усе, що може зацікавити чужинця: срібні прикраси, різблені палиці, золототкані скатерті, гарні дівчата. Три мошеї є в цьому пустинному місті, що має 40,000 населення, а між ними всього яких тисячу европейців. Вулиця повна куряви, на базарі кишить від прошаків і крамарів; перед каварнями сидять на розстелених килимах поважні арабські купці та покурюють люльки або папіроски.

Чужинця, як лише окажеться на вулиці, вмить окружають ріжні торговці, почавши від малих дітей, скінчивши на сивобородому дідусеві.

На розі базару невеликий гурт людей. Люди порозсідалися на землі й слухають казки, що їх оповідає араб у супроводі музики. Два музиканти сидять біля нього, старий грає на „амцаді" (це інструмент похожий на баню) а молодший на флеті. Коли оповідач скінчив довге речення, слідує малий концерт, це тужні, приманливі звуки. Видно, що це ніяка весела пригода, бо ніхто із слухачів не сміється, а флет плаче, нарікає.

— Що оповідає цей оповідач? — питаюся араба, мого провідника.

Та він лише похитав головою:

— Пане, ти мудрий, одначе ти того не розумієш.

Вечором у готелі танцюють „улед-наіл" (танцівниці). Кімната розділена на дві половині. В напів-темній половині сидять глядачі, а друга половина, в якій танцюють танцівниці, прибрана цвітистими килимами, арабського домашньою обстановою та освітлена червонаво. У дверях, що виходять у сад, зявляється слуга в червоному кафтані, на долоні несе палахкотячу лямпочку, за ним ідуть поодиноко „улед-наіди" (танцівниці), в яскравих одягах, із золотими ланцюгами та монетами, кожна таксамо на долоні має лямпочку. Останні ідуть музиканти, два з ручними бубнами, два з флетами. Танцівниці та музиканти сідають на килимах під стіною, озивається флет, бубни бунять дико. Виступає одна танцівниця, в руці в неї дві хустки та починає танець кохання. В танці нема нічого непристойного. Між танцівницями була теж славна Чаіша, якою захоплювався один французький письменник. Вона також співає. Командант Де Ляфарг перклав мені одну її пісоньку:

„Коханий, твої очі темні, наче ніч, одначе вони світяться наче вогні в далечі. Люди кажуть, щоя найгарніша в Уед Бу-Саді; я не знаю чи воно так, одначе знаю, що **ти** найсильніший. Чому кажеш мені ждати, мій пане? Я твоя слуга, та з вичікування я хора. Ходи до мене, я терплю муки кохання. Ходи до мене!"

Ляґуантські пальми.

На другий день рано їдемо далі до Ляґуану, де, як кажуть знавці, ростуть найвищі пальми Альжиру. Дорога чимраз гірша, йде аж до висоти 3,600 стіп. Дуже холодно, краєвид значно змінився. Нема вже виноградників, нема дерев, лише великі простори вкриті травою, званою гальфа (еспарто). З цієї сильної трави виплітають ріжні річи. Траву цю для ескпорту збивають у балі. Недалеко Джельфи є величезні склади цієї трави, а звідси висилають її до Франції та Анґлії. З трави цієї роблять теж папір, дуже добрий, одначе дорогий.

Далі йде дорога вділ, вже вечір, а студінь така, що, здається, прийдеться замерзнути. Та нараз наче у казці виринає перед нами пальмовий сад, а серед нього дім із ясними вікнами, готель серед пустині. Ми є в Ляґуаті.

У їдальні сидить велике товариство, елеґантні пані, під пальмами грають чорні музиканти із військової залоги, при барі жартують молоді люди. Високі пальми колишуться лагідно у вечірньому вітрі, а з сусідніх огородів несеться солодкий запах жасмину.

Ляґуат має свою залогу. Ця оаза це військовий осередок пустинного степу, який простягається аж до Ґардаї. В европейській дільниці гарні доми з аркадами. Дільниці тубільців із вузькими вулицями мальовничо вгору. Тут є і мошея. На вулицях працюють пильні робітники, споміж яких годиться згадати шевця, що підзельовує туземцям обуву, прикроюючи підошви з автомобільної старої ґуми. Діти бавляться в якусь ігру палочками. Прачки перуть білля у потоці, туристи фотоґрафи фотоґрафують їх, одначе за це мусять платити по франкові. Мала вуличка веде до монастиря білих сестер, які вчать арабських дітей ріжного ремесла, м. і. ткацтва. Ремесла вчаться тут діти почінаючи від шестого року життя.

Трохи подальше є дім найзнатнішого араба тієї околиці Бач Аґа Джелюля, начальника „лярб". Лярби це бедуїнські племена, що із наметами та чередами мандрують широкими просторами аж до Ґардаї, від „даї" до „даї". Заглиблення, в яких назбирається трохи води називаються „дая". Тут росте трохи трави, кілька кущів дрожить на вітрі, невеличкий пісковий горб дає деякий захист від сонця. „Дая" це ще не оаза, одначе за яких пятьдесять літ може перемінитися в оазу. Покищо кочовики мандрують від „даї" до „даї", розкладають намети та пасуть вівці. Мужчини відважні воївники і добрі ловці. Їх пан це Бач Аґа Джелюль, могутній приятель французів. Йому 75 літ, та він іще зовсім кремезний. Французи за його вірність відзначили його великим ордером леґії, тому, як хто фотоґрафує його, він усе відкидає взад свій брунатний плащ, щоб видно було широку червону стяжку.

Подорож із начальником бедуїнів.

Цей начальник „лярб", себто бедуїнських племен провожав нас рівниною яких тисячу миль, поміж висохлими каналами аж до Ґардаї, міста криниць, у країні Мсаб. У тій країні є ще шість інших міст секти мозабітів, яких прогнала правовірна секта мослемінів. Це міста Беріяне, Меліка, Бу Нура, Ель Атеуф, Ґерафа, а найцікавіше з усіх, замкнене святе місто Бені Ісґен.

Бач Аґа Джелюль сидів у нашому возі, з високим турбаном на голові, виглядав наче який божок пустині. Коли наближалися які з ватажків племени, авто зупинялось й вони цілували його в уста, рамена, по руках. Колиж віз їхав далі, діти не бігли за нами, щоби просити милостині, мешканці пустині кланялися та клали руки на чоло і груди.

Так само було у Бордж Тімсельфт, обведеному муром каравансераї, що був власністю сина Бач Аґи Джелюля. Тут витали нас дуже святочно. Каіди (начальники) сусідніх місцевостей прийшли в білих і червоних плащах. Повели нас, як знатних гостей, до їдальної кімнати, прибраної килимами та гостили чаєм і дактилями. Ми мусіли вписатися до книжки приїзших. Був це зшиток із ростинного паперу „гальфа".

Яку годину пізніше надтягнула хмара саранчі. Не була велика, а всеж довга на кількасот стіп. Вкрила геть довколичні висохлі поля. Багато тут їсти саранча не мала, а всеж нічого не оставляла поза собою. Арабські діти їдять саранчу живцем.

(За П. Бльоком переповів **М. Н.**).

СПАЛИЛИ ТРУМНИ, ЩОБ НАГРІТИСЯ.

Французькі часописи повідомляють з Перпінян, що еспанські втікачі облягли ніччю трупарню у СейтСіпрієн і повитягали мощі з труни, які порубали та спалили, щоб нагрітися. На другий день треба було шукати за новими трумнами, щоб поховати померлих.

АМБАСАДОР?

По визнанні уряду ґенерала Франка, він іменує амбасадора до Америки. Має ним стати Хван Карденас, що від довшого часу живе в Ню Йорку.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Подається до відома українському громадянству міста НЮ БРІТАН і ОКОЛИЦІ, що

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ УКР. НАР. СОЮЗУ

відбудуться

В НЕДІЛЮ, 30. КВІТНЯ (APRIL 30, 1939)

В УКРАЇНСЬКІЙ ГАЛІ, 11 ERWIN PLACE, NEW BRITAIN.

Проситься **українську молодь,** щоби явилась громадно, а вашим обовязком, родичі, подбати, щоби всі ваші діти прийшли на ці так важні збори. Покажім, що ми вже зрозуміли вагу нашої орґанізованости.

Збори почнуться точно в 4. годині пополудні. На зборах буде промовляти стейтовий орґанізатор **А. Маланчук.** Комітет.

Антін Страшіміров.*)

КРОВАВИЙ ПОРІГ

(Кървав прагъ).

Заки почався похід, наші головні сили пішли в напрямі Тутракану та Сілістрії. Праве крило, то загалом була залога твердині у Варні. Сюди належав 8. полк, завзяті хлопці з прибережжя. Румуни мали в Добруджі три полки піхоти та трохи кінноти, а відтинок від Добруча аж до моря мали обсадити москалі і їх кіннота.

Ботево було у ворожих руках. Румунська погранична сторожа заняла становище всього кілька кроків від моста. Наші наколесники з Варни, одна сотня, мали занятий міст негайно після виповідження війни. Ах, наколесники знали, яку важну точку вони мали перед собою: одинокий залізничий міст до Добрича, порога Румунії — їх одушевляло це важне завдання.

Коли Румунія рушила проти Австро-Угорщини, вся східна Болгарія зірвалася на ноги. Нарід гострив зброю, навіть старі вимахували сокирою і косою, жовч із 1913 року закипіла. Наших кілька полків на границі Добруджі ждали та ждали на виповідження війни. Чому не виповідали її? Чи наш уряд іще не міг рішитися? А тим на горіючому сході кровалилося серце: Чи ми не пімстимося за 1913 рік? І сотня наколесників із Варни явилася перед ботевським мостом неспокійна, невдоволена, огірчена.

Ранок того дня був дуже ясний, одначе лиця варнійців нахмарені. Варнійці лежали скриті в густих кущах перед мостом. Були вже у розпуці. Все ще ні? Все ще ні? Вкінці прийдеться безславно вертатися?

Нараз передня стійка сповіщае, що зустрілася з румунами: вони збираються, зняли прапор із митної станиці. Чи ті мокани заберуться? Коли так, то передтим напевно знищать міст, болгарський міст! А наколесники приїхали задля цього моста, це їх міст, хоч би у цю хвилину ще волоський. Всі позирають на свого поручника, свого провідника: таж він, ради Бога, повинен дати приказ...

У гущавині виринає жіноча хустка. Вона підповзае ближче, це жінка з Ботева. Селяни прислали її, добрі болгари, які пронюхали: „Румуни нападають на вас, сину! Село вас перестерігає. І моє серце каже мені це... Мій чоловік похоронений під Чатальджею... Вважайте добре, діти!" — Вона дріжить, відважна, схвилювал її цей учинок.

Очі наколесників заіскрилися: „Може війна вже виповіджена — мокани хочуть напасти на нас — чи то ще мало виправдання, щоб ми вдарили на них?" Так говорять їх очі, а небаром теж і язик.

Вони кажуть це свому поручникові. Він усміхнувся холодно, наче татарин. Приказав уставитися розстрільною та йде у наступ.

Так. Так сталося. Війна починається.

Румунські гармати якстій почали працю. Та наші не зважають, ідуть вперед, з наїженими багнетами, у наступі перебігають крізь пальбу скорострілів і займають міст.

Тут натрапляють на дві румунські сотні, подвійна сила, яка лише в першому переполосі відступила з моста.

Розгоряється нерівний бій, а все Бошево, наче в божевіллі, бере в ньому участь: мужчини, жінки, діти — всі біжать через перешкоди наколесникам на поміч.

Румуни не хвилюються. Сальвами засипають безборонну юрбу, одних відганяють назад, інших убивають (загалом одинацять) — а ті, що все таки передісталися, зараз уставляються в ряди: мужчини у розстрільну, жінки та діти несуть патрони. Чи після такої події — можуть іще наколесники думати про відступ?

Коло четвертої години пополудні ворог, що й так був сильний, дістав підмогу, жандармів. Положення наколесників було розпучливе. Їх командант, поручник Костов, згинув. Вкінці вже прийшов телефонічний приказ: „Відступати назад на рівнину на південь від моста та там заняти пригранична твердиню!"

Та тут в одному з наколесників озвався крик розпуки мешканця Добруджі. Сляті Добрей звався він, рядовик. Як сотня наколесників помало стала відступати, став він ганьбити, стріляв безупину та не рушився з місця.

— Та ходиж, Слаті! — стали кликати його звідусіль.

— Я не віддам моста, — закричав добруджець у біщеній люті. — Не віддам тіла вбитого поручника!

— Таж є приказ відступити.

Слаті Добрев малощо не плаче з люти:

— Не віддам моста. Боже, я не віддам їм поручника.

А наколесники? Один за одним відривається від відступаючих і стріляє на румунів. Біщений Слаті стріляє влучно пятьох неприятелів, одного за одним із одного магазинка. І знову реве, опянілий своїм успіхом:

— Стріляйте їх, тих собак! Бачите, вони вмирають? Стійте, люди! Горе моканам! Бийте їх!

Слаті підповз уперед, підвівся трохи та кричить до румунів:

— Це наша земля, ви собаки!

Потім знову звернувся до товаришів і кричить нелюдським голосом:

— Я не віддам моста! Не віддам!

Га, коли вже він не хоче віддати його, то годі його оставити самого одного? Наколесники вертаються всі, кидаються на землю побіч Слатія, стріляють і кричать, як і він:

— Не віддамо моста! Господи, не віддамо його! Хіба по наших трупах, ви прокляті собаки!

— Румуни — хто тому винен? — не важилися наступати. Так то міст остався в болгарських руках. Нічцю опісля славний командант Варни перекинув своїх людей до Ботева, а переполохані румуни втікли аж до Валіджи та Балчика.

Підстаршина наколесників телефонічно здав звіт про подію. Самособою, згадав теж про непослух Слатія Доброва та про те, що наколесники були вірні свому приятелеві. Коли мешканці Варни на другий день рано хоронили свого поручника серед поля,остеленого трупами, Слаті Добрев був уже підстаршиною, за відвагу одержав золоту медалю.

— А денний приказ згадував його як героя зпід Ботева.

Прийдуть літа миру, будуть святкувати поминки та співати пісні. Одну також про залізничий міст під селом: як поручник Костов і наколесник Добрев, урятували честь болгарської зброї, честь живих і мертвих.

(Із болгарської мови переклав **М. Н.**)

*) Антін Страшимірoв народився 1872. року в Варні над Чорним морем. На 14-тому році як бідний сирота скитався по Румунії як ремісничий челядник. Старався, щоб його приняли до гімназії, та все його видалювали за „надто голосну поведінку". Також у хліборобській школі біля Филипополя не пішло йому краще: мусів її покинути вже після двох місяців. Потім аж до 1895. року був сільським учителем і проводирем селянських ватаг. У тих часах появилися його перші оповідання із селянського життя, зовсім реалістичні. В 1896. році учився історії літератури в університеті в Берні швайцарському, опісля був учителем літератури в болгарському місті Відін. Від 1901. року видавав упродовж десять літ у Софії поважний місячний журнал, писав повісти, драми, був сім літ парляментарним послом, а один рік працював як провідник у Македонії.

НАЙЗРУЧНІШИЙ ЛИНВОСКОК.

Полковник Юзеф Бек, польський міністер заграничних справ, котрого один журналіст назвав найзручнішим линвоскоком в европейськім цирку.

ВІДОЗВА

ДО ОДНОСЕЛЬЧАН С. КУТИ, ПОВ. СКАЛАТ.

Я отримав лист з рідного села від членів читальні „Просвіти", в якім вони пишуть, що хоч є у них 160 членів, то проте не мають де примістиись. Супроти цього вони взялись за будову власного Народного Дому, та просять нас, тут в Америці, помогти їм в цім ділі. Вони дослівно пишуть:

„Ми маємо вже 25 тисяч цегли і троха каміння на будову. А в листопаді минулого року внесли просьбу до воєвідства про дозвіл на заміну поля, 800 кв. метрів парохіяльного городу, що проти церкви, на парцелю під будову. Бо у нас тепер без воєвідського дозволу не вільно продати ні купити, ані заміняти, ні найменшого клаптика землі. А того пів морга поля, яке ми хочемо заміняти за площу під будову, ми купили давніше. Отже, коли нам дозволять виміняти ту площу, то з весною задумуємо братись до будови, хоч на це треба багато грошей і праці. Але з вірою в успіх ми будемо завзято поборювати всі трудноші і перешкоди, аби тільки побудувати дім, що став би окрасою і гордістю нашого села.

„Добре булоб, якби переведи в Америці серед наших краянів збірку на ту ціль. Ми залучаємо Вам повносласть на таку збірку і просимо дуже, звертатись з тим, а ми будемо дуже вдячні".

Підписані: Онуфрий Кушнір, голова; Микола Мостецький, писар.

Я від себе прошу всіх наших односельчан, деб вони не були, а головно тих, що є в Вунсакет, Р. Ай., щоб відізвались на ту відозву і зібрали поміж собою збірки на ту ціль і вислали їх до рідного села, там де треба. За ближчими інформаціями можна звертатись до мене.

Антін Куцярський,
300 Bergen St., Newark, N. J.

СУМНІВНІ ЦИФРИ.

Час до часу в польській бруковій пресі зявляються ревеляційні цифри про успіхи т. зв. ревіндикації душ на Волині. Ми бачимо ріжні числа: 2, 10, 12 тисяч, а не так давно аж 200,000, себто яких 17—18 відс. усього українського населення Волині, а ще інакше кажучи — кожний 6-тий українець уже „ревіндикувався".

З багатьох фактів, які кажуть, наскільки брукова преса перебільшує та штучно роздмухує звичайнісінькі явища, вистане вказати на один. Скільки-то гомону було в бруковій пресі про православного війта українця з Бугрина на Рівенщині, який змінив віру й національність, буцімто потягнув за собою маси й обіцяв „навернути" цілу гміну! А що є в дійсності? Відійшли від православія й українства згаданий війт, дорожник і ще кілька осіб. Зате національна свідомість мешканців Бугрина й околиць зросла після того незвичайно.

Отже Бугрин, як і інші подібні села, повинен бути для нас осторогою перед сумнівними, іноді зовсім неправдоподібними цифрами брукової преси.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

У Нюарку, Ню Джерзі, померла по довгій недузі в суботу, 22. квітня,

АННА ПРИСЯЖНА.

Походила зо села Лиса, повіт Підгайці. Приїхала до Америки в 1912. році. Мала при смерті 40 літ. Належала до багатьох українських товариств, між іншими була діяльною членкою співацького товариства „Боян" у Нюарку.

Полишила мужа вдівцем та одну дочку сиротою.

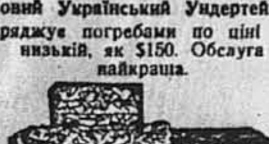
Похорон відбудеться у вівторок, 25. квітня, в 9. годині рано, з власного мешкання, 504 Савт 11-та вулиця в Нюарку.

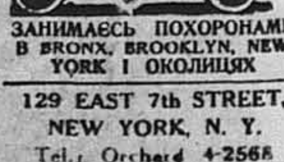
Вічна Їй память!

БРАЗИЛІЙСЬКЕ РАДІО ПРО УКРАЇНСЬКІ СПРАВИ

Бразилійське радіо з Сан Паульо передавало 18-го березня радіопрограму, присвячену українським справам. Радіо-програму для цих авдицій зладив славний письменник Мінтейро-Льоватто.

ТАРЗАН І ЗАБОРОНЕНЕ МІСТО. (90)

З тремтінням серця Геркуф відхилив двері і поглянув до нутра кімнати. На превелике їх щастя гноми спали. Їх одностриї висіли на кілках. Гноми були такі безпечні у тій своїй підводній лодці, що ніколи й на думку їм не приходило, щоб їх хтонебудь нападав. Тарзан і Геркуф станули в порозі і вичікували хвилину, чи котрий не збудиться.

Якби котрийнебудь був зарухався, Тарзан мав його навіки „заколисати" до сну. Але гноми спали твердим сном. Геркуф і Тарзан здійняли одностроі і почали їх надягати на себе. Цілий час вони не зводили очей з гномів. Один з гномів зарухався. Тарзан насторожився до нападу. Але гном знов успокоївся і захропів. Тепер Тарзан з Геркуфом почали виходити.

Тихцем вони прикрили двері і Геркуф попровадив Тарзана до „повітряної кімнати", звідки виходилось у воду. Зачинивши за собою двері Геркуф пустив воду до кімнати. Вода почала заповняти кімнату і їх заливати. Але вони були в своїх одностроях цілковито безпечні. Коли кімната була залита водою, Геркуф відкрив двері до виходу у воду.

Вони вийшли з підводної лодки, немов би з хати на двір. Почалась їх мандрівка по дні озера. Тарзан не мав ще такого переживання ніколи. Поволі, немов якісь опирі вони ступали крок за кроком, ледви дотикаючись до дна. Довкруги росли водні ростини, тут і там перепливали риби, черепахи. Та вони все йшли далі, в напрямку тої кімнати, в якій була замкнена Гелена.